

Türk dilinin en güzel ve en dikkate değer eserlerinden biri olan Dede Korkut Kitabı bir buçuk asra yakın bir zamandan beri bilinmektedir. Bilim dünyasıyla Türk dili ve edebiyatı alanında Dede Korkut Kitabı yahut kısaca Dede Korkut adıyla tanınan eser bir destansı Oğuz hikâyeleri mecmuasıdır. Prof. Dr. Fuat Köprülü, eserin değerini "Bütün Türk Edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut Destanı'nı öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar" diyerek ifade etmiştir. Biri Dresden'de, öteki Vatikan'da olmak üzere iki nüshası bulunan bu eserin Dede Korkut adıyla anılmasının sebebi, Dede Korkut adındaki ozanlar pirinin eserin bir nevi müellifi durumunda bulunması, eserde toplanmış olan Oğuz destanlarının onun tarafından düzenlenmiş gösterilmesidir.

Dede Korkut adındaki "Dede" kelimesinin "Korkut" adı kadar eski olmadığı ve bunun efsanevi Korkut'un yaşlılığını vasıflandırmak için asıl isme sonradan eklendiği şüphesizdir. Tarihî kaynaklarda ve çeşitli Oğuz rivayetlerinde Korkut

Türk Edebiyatı'nın Paha Biçilemeyen Mücevheri: DEDE KORKUT

Prof. Dr. Muharrem Ergin

Türk dili ve edebiyatı alanında Dede Korkut Kitabı yahut kısaca Dede Korkut adıyla tanınan eser bir destansı Oğuz hikâyeleri mecmuasıdır. Prof. Dr. Fuat Köprülü, eserin değerini "Bütün Türk Edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut Destanı'nı öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar" diyerek ifade etmiştir.

adının bazen Dede'siz olarak sadece Korkut, bazen de Korkut Ata şeklinde geçmesi bunu açıkça göstermektedir. Esasen, Kâşgarlı'da mevcut olan ve Oğuzca olduğu kaydedilen, XIII. yüzyıldan bu yana da Anadolu metinlerinde gördüğümüz dede kelimesiyle daha eski Türkçede ve Doğu Türkçesi hariç Batı Türkçesi dışındaki öteki Türk şivelerinde (şive kelimesini Kurum'un kabul ettiği lehçe sözü yerine kullanıyoruz) karşılaşılmaktadır. Radloff'ta Çağatayca olarak da bulunmakla beraber, yapısı bakımından şüpheli görünen bu kelimenin Doğu Türkçesine de Oğuzcadan geçtiği anlaşılmaktadır. Eskiden beri Türkçede ve öteki Türk şivelerinde yaşlı büyüklerin unvanı olarak Batı Türkçesindeki dede kelimesi yerine genel olarak ata unvanı kullanılmıştır. Buna Batı Türkçesinde de rastlanmaktadır.

Korkut adının geçtiği tarihî kaynaklara bakılınca sadece Korkut olarak zikredilmediği zaman, bunun Doğu Türkçesinde Korkut Ata, Batı Türkçesinde ise Korkut Ata veya Dede Korkut şekillerinde kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan Dede

Korkut adını kullanan kaynakların, bugün elde bulunan Dede Korkut hikâyelerinin ve bu hikâyelere dayanan rivayetlerin etkisi altında kaldığına kolayca hükümlenabilir.

Kahramanımızın adı tarihî kaynaklarda şu şekillerde geçmektedir: Reşidüddin'in Câmîü't-tevârih'inde Korkut, Nevayî'nin Nesâimü'l-mahabb'e'sinde Korkut Ata, Şecere-i Terâkime'de Korkut veya Korkut Ata, Târih-i Dost Sultan'da Korkut; buna karşılık Yazıcıoğlu'nun Selçuknâme'sinde Korkut Ata, Topkapı Sarayı Oğuzname'sinde Dede Korkut, Câm-i Cem-âyin'de Korkut Ata ve Dede Korkut, Atalar Sözi kitabında Dede Korkut, Bayburtlu Osman'ın tarihinde Dede Korkut, Edirneli Ruhî ve Müneccimbaşı tarihlerinde Korkut Ata (bk. Tarihî kaynaklarda Dede Korkut).

Asıl Dede Korkut Kitabına gelince, eserin Dresden nüshasında ad 4 defa Korkut Ata, 29 defa Dede Korkut, 21 defa Dedem Korkut, 18 defa yalnız Dede, 1 defa da Dede Sultan şeklinde geçmektedir. Bunlardan 4 yerde geçen Korkut Ata isim grubu eserin asıl hikâyelerle ilgisi şüpheli görünen giriş bölümünde bulunmakta, Vatikan nüshasında da girişten başka yerde Korkut Ata şekli geçmektedir. Böylece her iki nüshada da hikâyelerde tam hâkimiyet dede tarafındadır. Dresden nüshasının üzerinde de Kitâb-i Dedem Korkut yazılıdır. Vatikan nüshasının başında Dede Korkut adı bulunmamaktadır.

Görülüyor ki Korkut'un asıl metnin tespit edildiği Türk zümresi arasındaki unvanı Ata değil, Dede'dir. Adın 18 defa yalnız Dede olarak geçmesi her türlü tereddüdü ortadan kaldıracak durumdadır.

Gerçi akrabalık adları ve unvanlar Türkçede genel olarak unvan grubu teşkil edecek şekilde asıl isimden sonra gelmektedir. Fakat bunların ismin başına gelecek sıfat tamlaması şeklinde isim grupları meydana getirdikleri de görülür (Hoca Mes'ud gibi). Bu kullanım Dede Korkut Türkçesinin içinde bulunduğu Doğu Anadolu ve Azeri alanı için çok yaygın bulunmaktadır. Azeri alanında Hoca Nasreddin, Dede Kasım gibi sıfat tamlaması şeklindeki isim gruplarının kullanılması bugün artık Nasreddin Hoca, Kasım Dede gibi unvan gruplarından daha az değildir. Bu türlü kullanışa Dede Korkut metninde de çok fazla rastlamaktayız (Han Bayındır, Han Kazan, Han Beyrek, Big Begil, Big Yigenek gibi).

Sonra dede kelimesi, menşei şüpheli görün-

Dede Korkut Kitabı'nın iki nüshası vardır.

Bunlardan biri

Dresden'de, diğeri

Vatikan'da bulunmuştur.

Bilim dünyası Vatikan

nüshasından 1950'den

sonra haberdar olmuştur.

Bu nedenle Dede Korkut

üzerindeki çalışmalar

çoğunlukla Dresden

nüshası etrafında

toplanmıştır.

mekle beraber, ses taklidi yoluyla türemiş bir söze de çok benzemektedir. Anne, nine, nene, meme gibi ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden kurulmuş olan bu kelimenin öteki Türk şivelerinde bulunmaması ve esas itibarıyla Oğuz şivesinde kullanılmış olması ise Dede Korkut adına şüphelenmeyi gerektirmez. Çünkü Dede Korkut hikâyeleri her şeyden önce Oğuz destanlarıdır ve Korkut da esas itibarıyla Oğuz dairesine mensuptur.

Bunlara ilave olarak ata kelimesinin, eserin içinde bulunduğu alanda olduğu gibi, eserin kendisinde de hep "baba" anlamında kullanıldığını belirtmeliyiz.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulunca elimizdeki metin için unvan grubu şeklindeki Korkut Ata adı yerine sıfat tamlaması şeklindeki Dede Korkut adını kullanmanın daha doğru olduğu kendiliğinden anlaşılmış olur.

Onun için bu incelememizde biz de Dede Korkut adını kullanacak ve incelediğimiz eserin her iki nüshasına da Dede Korkut Kitabı diyeceğiz.

Dede Korkut Kitabı'nın İçindekiler

Kitabın girişi Dede Korkut'u takdim için yazılmış olup iki kısımdan ibarettir. Birincisi hikâyelerin kopyalanması sırasında yazılmış olan ve Dede Korkut'u tanıtan kısımdır. Besmeleden sonra başlayan bu kısımda Peygamber zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata adında bir erin ortaya çıktığı, bu Korkut Ata'nın Oğuz kavminin müşkülleri ni çözen ve gaipen türlü haberler veren bir kimse olduğu bildiriliyor ve onun hanlığın, sonunda Kayılara geçeceğini söylemiş olduğuna işaret edilerek Korkut Ata'nın bununla şimdi hüküm sürmekte olan Osmanlıları kastetmiş olduğu belirtiliyor.

Girişin bu kısa tanıtımdan sonra gelen ikinci kısmı ise Dede Korkut'un sözlerine ayrılmıştır. Yine ikiye ayırabileceğimiz bu kısımda önce Dede Korkut'un söylemiş, olduğu vecizeler sıralanmakta, sonra da kadınları dörde ayıran sözleri gelmektedir. Vecizeler dört grupta toplanmış olup bir gruptakilerin sonları hep aynı şekil veya kelime (-mez, yig, bilür, görklü) ile bitmekte, her grubun sonu da bir iki dua cümlesiyle bağlanmaktadır.

Bu girişten sonra Dresden nüshasına göre sırasıyla şu Oğuz hikâyeleri gelmektedir:

1. Dirse Han oğlu Buğaç Han destanı:

Hanlar hanı olan Kam Gan oğlu Han Bayındır

yılda bir kere büyük bir ziyafet tertipleyerek Oğuz beylerini konuklarmış. Bir gün Bayındır Han yine böyle bir ziyafet hazırlığı yaparken bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdurur. "Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondu-run, oğlu kızı olmayanı kara otağa alın, altına kara keçe döşeyin, önüne kara koyun yahnisinden getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin, -oğlu kızı olmayana Tanrı Taala gazap etmiştir, biz de ederiz, iyi bilsin" der.

Oğuz beyleri birer birer gelip toplanmaya başlarlar. Dirse Han adında oğlu kızı olmayan bir bey de kırk yiğitini yanına alarak toplantıya gelir. Bayındır Han'ın adamları Dirse Han'ı karşılayarak kara otağa kondururlar, altına kara keçe sererek önüne kara koyun yahni getirirler. Dirse Han hiddetle bunun sebebini sorar, Bayındır Han'ın buyruğunu anlatırlar. Bunun üzerine Dirse Han yiğitlerini alarak ziyafeti bırakıp karısıyla görüşmek üzere eve döner. Durumu tatlılıkla anlattıktan sonra hiddete gelerek çocuk olmamasında hangisinin suçlu olduğunu sorar. Karısı ikisinde de suç olmadığını, bu işin Allah'tan geldiğini söyleyerek büyük bir ziyafet vermesini, iç Oğuz ve Taş Oğuz beylerini çağırmasını, fakirlere yardımda bulunmasını teklif eder. Dirse Han karısının dediğini yaparak büyük bir ziyafet tertip eder ve sonunda beylerin duasını ister. Beyler el kaldırıp Dirse Han'a çocuk vermesi için Tanrıya dua ederler. Bir ağzı dualının duası ile istedikleri olur ve bir zaman sonra Dirse Han'ın bir oğlu dünyaya gelir.

Oğlan on beş yaşına gelince Dirse Han Bayındır Han'ın ordusuna karışır.

Bayındır Han'ın bir boğası ile bir buğrası varmış. Bir yazın, bir güzün boğa ile deveyi savaştırır, seyredelermiş. O yaz hayvanları yine meydana çıkardıkları gün Dirse Han'ın oğlu üç ordu çocuğu ile orada aşık oynuyormuş. Diğer çocuklar kaçışlar, Dirse Han'ın oğlu kaçmayarak orada boğa ile karşı karşıya kalır. Çetin bir boğuşmadan sonra çocuk boğayı öldürür. Beyler başma toplanırlar. Çocuğa ad koymak ve babasından taht ve beylik istemek için Dede Korkut gelir. Babasından taht ve beylik alarak oğlana boğayı öldürdüğü için Buğaç adını verir. (Oğuz zamanında bir çocuğa, kan dökmeyen, baş kesmeden ad takmazlarmış).

Buğaç beylik alıp tahta çıkınca babasının kırk yiğitini anmaz olur. O kırk namert yiğit de eski itibarlarına kavuşmak için Buğaç'ı yok etmeye karar verirler. Babasına oğlunu kötüleyen dedikodular getirerek onu oğlunu öldürmek için teşvike başlarlar. Dirse Han bunlara kanarak oğlunu öldürmek üzere bir av tertip eder. Av sırasında kırk namert bir yandan çocuğa babasını sevindirmek için önünde av avlamasını söylerken öte yandan Dirse Han'a

"Bak oğlun senin üzerine geliyor, geyiğe atarken seni vuracak" deyip Dirse Han'ı oğlunu vurmağa teşvik ederler. O da çekip ok ile oğlunu vurur. Buğaç düşünce babası üzerine gitmek isterse de o kırk namert buna engel olur ve evlerine dönerler.

Buğaç'ın annesi oğlunun ilk avıdır diye büyük bir hazırlık yapmıştır. Fakat gelenler arasında oğlunu göremeyince deliye döner, Kırk namert, çocuğun avda olduğunu söylerlerse de annesi durmaz kırk ince belli kızı yanına alarak av yerine gider. Bir çukurda çocuğu kanlar içinde bulurlar. Buğaç korkmalarını söyler ve yaralanınca Hızır'ın gelerek yarasını sıvazladığını, "sana bu yaradan ölüm yoktur, ananın sütü ile dağ çiçeği sana merhemdir" dediğini anlatır. Buğaç'ı getirip babasından gizli olarak tabiplere verirler. Kırk günde iyileşir.

Kırk namert bunu duyunca, yaptıkları ortaya çıkmadan, bu sefer Dirse Han'ı yakalayıp kâfir illerine götürmeye karar verirler. Han'ı tutup ellerini bağlarlar, boynuna ip takıp yaya yürüterek kâfir illerine yönelirler. Oğuz beyleri bundan haberli değillerdir. Annesinin isteğiyle Buğaç Han arkadan yetişerek kırk namerdi öldürüp babasını kurtarır.

Hanlar hanı Bayındır Buğaç'a taht verir, beylik verir. Dedem Korkut gelip destanlar söyler, bu Oğuznameyi bu şekilde düzenler ve tespit eder.

Burada biten Buğaç hikâyesinden sonra, destanları tespit edene ait olduğu anlaşılan ve dünyanın geçiciliğini anlatan manzume ile dinleyenlere hayır duada bulunan ozan dilekleri gelmektedir.

2. Salur Kazan'ın evinin yağmalanması destanı:

Bir gün Ulaş oğlu, Uruz'un babası ve Bayındır Han'ın güveyisi Salur Kazan büyük çadırlarını kurarak ziyafet verir. Dokuz kâfir kızının sakilik ettiği ziyafette Oğuz beyleri içerler, içe içe Kazan sarhoş olur ve beylere av teklif eder. Kıyan Selçuk oğli Delü Tundar ile Kara Göne oğlu Kara Budak uygun görürler. At ağızlı Aruz Koca, Kazan'a Gürcistan ağzında oturduğunu hatırlatarak yurdunun üstüne kimi bırakacağını sorar. Kazan üç yüz yiğit ile oğlu Uruz'u bırakacağını söyler ve atına biner. Kardeşi Kara Göne, Bayındır Han'ın düşmanını bastıran Şir Şemseddin, Bayburt hisarından uçan Beyrek, Kazan'a keşiş diyen Yigenek, saymakla tükenmez, hasılı bütün Oğuz beyleri atlanırlar, ala dağa ala ordu ava çıkar.

Kâfirin casusu bunu kâfirler azgını Şöklî Melik'e haber verir. Elbisesinin arkası yırtmaçlı ve alaca atlı yedi bin kâfir gece yarısında Kazan Bey'in yurduna baskın yaparak evini barkını yağmalar ve kırk ince belli kız ile karısı Burla Hatun'u ve üç yüz yiğit ile oğlu Uruz'u tutsak ederler. Kâfirler

Bugün elde bulunan Dede Korkut hikâyelerinin sayısı on ikidir. Eserin asıl ve büyük nüshası olan Dresden nüshası on iki hikâyeyi içine almaktadır. Vatikan nüshasında bunların altı tanesi bulunmaktadır.

bununla kalmayarak altı yüz kişi ile Kazan'ın Kapular Derbendi'ndeki on bin koyununu da almaya giderler. Karaçuk Çoban, Kıyan Güci ve Demür Güci adındaki iki kardeşi ile bunlara karşı koyar, iki kardeşi şehit olur, Karaçuk Çoban taşı bitince koyun ve keçi atarak ünlü sapanı ile kâfirleri bozguna uğratar ve kaçar.

Aynı gece Kazan av yerinde kaygılı bir rüya ile uyanır. Kardeşi Kara Göne'ye eviyle ilgili bu korkulu rüyayı yordurur. Yurdunun tehlikede olduğunu sezerek tek başına yola çıkar, üç günlük yolu bir günde alarak yurduna gelir. Durumu görünce kâfirin ardına düşer. Yolda sudan, kurttan haber sorar. Bunları geçince Karaçuk Çoban'ın köpeği karşısına çıkar. Onu izleyerek çobanın yanına gider. Çoban durumu anlatır. Kazan kâfirin gittiği yana yönelir, çoban da arkasına düşer. Tek başına gitmek için Kazan, çobanı altında yemek yedikleri ağaca bağlarsa da, çoban ağacı koparıp arkasına alır ve peşini bırakmaz. Birlikte kâfir ülkesine giderler.

Öte yandan Şöklü Melik şenlik yapmaktadır. Bu arada Burla Hatun'u saki yapmak ister. Fakat kırk kızdan hangisinin Burla Hatun olduğunu anlayamazlar. Bunun üzerine oğlu Uruz'un etinden yemek yaparak bey kızlarına vermelerini söyler, hangisi yemezse, Burla Hatun odur der. Bunu duyan Burla Hatun oğluna gelerek ne yapması gerektiğini sorar. Uruz kâfire teslim olmamak için kendi etinden çekinmeden yemesini söyler. Uruz'u asılacağı ağacın dibine götürürler.

Tam bu sırada Kazan ile Karaçuk Çoban yetişir. Kazan, at ayağı altında kalmamaya diye önce kâfirlerden annesini ister, fakat vermezler ve oğul doğurması için onu Yayhan Keşişoğlu'na vereceklerini söylerler.

Bu sırada Oğuz beyleri de yetişirler. Demürkapu Derbendini alan Kıyan Selçuk oğlu Delü Dündar; Hemid ile Merdin kalesini yıkan, Kapçak Melik'e kan kusturan, Kazan'ın damadı, Kara Göne oğlu Kara Budak; destursuzca Bayındır Han'ın düşmanını basan Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin; Parasar'ın Bayburt hisarından parlayıp uçan, Kalın Oğuz imrencesi, Kazan Bey'in inağı Beyrek; Kazılık Koca oğlu Yigenek; Kazan Bey'in dayısı Aruz Koca; Peygamberi görüp Oğuz'da sahabesi olan Bügdüz Emen; Aygır Gözler suyunda at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan, Ağ Melik Çeşme kı-

zına nikâh eden, Sofi Sandal Melik'e kan kusturan Eylük Koca oğlu Alp Eren vb., hasılı Oğuz beyleri hep gelirler. Büyük bir savaş olur. Düşmanı yener, Şöklü Melik'i, Kara Tüken Melik'i, Buğaçuk Melik'i öldürürler.

Kazan Bey çoluk çocuğunu, malını, hazinesini kurtarır, geri döner. Yedi gün yedi gece şenlik yaparlar. Dedem Korkut gelip destanlar söyler ve bu Oğuznameyi bu şekilde düzenler.

Destanın sonunda yine, dünyanın geçiciliğini anlatan manzume ile ozan duası vardır.

3. Kam Büre oğlu Bamsı Beyrek destanı:

Kam Gan oğlu Han Bayındır, İç Oğuz ve Taş Oğuz beylerine büyük bir ziyafet veriyor. Pay Büre adında bir bey de orada hazır bulunmaktadır. Bir ara onun Kara Göne oğlu Kara Budak, Kazan oğlu Uruz, Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek gibi gençlere bakarak ağladığı görülür. Sorarlar, oğlu olmadığını için ağladığını söyler. Beyler oğlu olması için dua ederler. Pay Bicen adındaki bir bey de kızı olsun diye dua ister, onun için de dua ederler. O da kızı olursa Pay Büre'nin oğlu ile beşik kertme nişanlı yapacağını vadeder.

Bir müddet sonra Pay Büre'nin bir oğlu, Pay Bicen'in bir kızı olur.

Pay Büre bezirgânlarını oğluna armağanlar almak üzere Rum iline gönderir. Bezirgânlar İstanbul'a gelir, çocuk için bir at, bir yay, bir gürz alırlar.

Aradan on beş sene geçer. Çocuk delikanlı olur. Bir gün av dolayısıyla babasının tavlasına gelir. Bu sırada İstanbul'dan dönmekte olan bezirgânlar da Kara Dervend ağzına gelmişlerdir. Fakat Evnük kalesinin kâfirleri bunlara saldırarak mallarını yağmalarlar. Bezirgânın biri Oğuz'a kaçarken önüne çıkan tavlada gördüğü yiğitten yardım ister. O yiğit kâfirleri yakalayıp malı kurtarır. Önce yiğit, sonra bezirgânlar Pay Büre Bey'in evine gelirler. Çocuk baş kesip kan döktüğü için Dede Korkut gelip ona ad kor ve Bamsı Beyrek adını verir.

Bu vesileyle beyler av tertip ederler. Beyrek bu avda bir geyiği kovalaya kovalaya yavuklusunun otağına gelir. Burada Pay Bicen kızı Banı Çiçek'le ok atar, at koşturur, güreş tutar. Üçünde de kızı yener ve Banı Çiçek olduğunu anlayınca yüzük takarak nişanlanır.

Avdan dönünce Beyrek kızla evlenmek için teşebbüse geçer. Fakat kızın Delü Karçar adında bir kardeşi vardır, kız kar-

Aile çok sağlam bir durumdadır. Tek eşlilik esastır. Ancak çok zor durumlarda birden fazla kadın alınabilmektedir.

Bunun tek örneği Beyrek'in kendisini tutsak bulunduğu hisardan kaçırın Bayburt beyinin kızını almasıdır.

deşini isteyeniyi öldürmektedir. Delü Karçar'ın gönlünü yapmak üzere beyler Dede Korkut'u göndermeye karar verirler. Dede Korkut kaçma kovalama olunca değiştirmek üzere iki atla gider. Kardeşini Karçar'dan isteyince Delü onun peşine düşer ve yakalar. Fakat kılıç çalacağı sırada Dede'nin duasıyla eli havada kalır. Bunun üzerine Dede'ye yalvarır ve kızı vermeye razı olur. Dede'nin duasıyla kolu iyileşir.

Dede Korkut dönerek Delü Karçar'ın istediği bin at, bin deve, bin koç, bin köpek ve pireleri alır, Karçar'a götürür. Malları teslim ederken Karçar'ı soyarak pireleri topladığı ahıra sokar. Delü, pirelerin hücumundan, Dede'nin tavsiyesi üzerine, kendisini suya atmakla kurtulur ve düğün hazırlığına başlar. Fakat tam gerdeğe gireceği gece, Bayburt hisarının beyi yedi yüz kâfirlle gelerek Beyrek'i ve otuz dokuz yiğidini tutsak eder, naibi de şehit olur.

Bunun üzerinden on altı yıl geçtiği hâlde Beyrek'in ölüsü dirisi bilinmez. Delü Karçar Bayındır Han'a başvurarak Beyrek'in dirisi haberini getirene hediyeler, ölüsü haberini getirene kız kardeşini vereceğini söyler. Yalancı oğlu Yaltacuk isimli birisi bu işi üzerine alır, gidip Beyrek'in vaktiyle kendisine vermiş olduğu gömleği kana bulastırarak Beyrek'in öldüğü haberini getirir. Banu Çiçek'i almak için küçük düğününü yapar, büyük düğününe mühlet kor.

Bu sırada Beyrek'in babası bezirgânlarını Beyrek'i aramaya gönderir. İki bezirgân gelip Bayburt'ta Beyrek'i bulur ve durumu anlatırlar. Beyrek kendisine âşık olan Bayburt beyinin kızının yardımıyla urganla hisardan aşağı inip kurtulur ve Oğuz'a gelir. Yurtlarında, önce, Yaltacuk'a geçeceği yolda suikast hazırlayan babasının çobanlarıyla karşılaşır. Sonra atını bir ozanın kopuzu ile değiştirerek evlerine uğrar. Fakat kendisini tanıtırmaz. Bir eski deve çuvalını boynuna geçirerek deli ozan kılığında düğüne gider. Bu sırada düğünde güveyi, Budak, Uruz, Yigenek ve Şir Şemseddin ile ok atmaktadır. Beyrek diğer ok atanları övdüğü hâlde güveye sövünce Yaltacuk kızarak yayını çekmesini söyler. Beyrek Yaltacuk'un yayını çekince yay iki parça olur. Sonra getirilen kendi yayı ile ok atarak güveyinin yüzüğünü parçalar. Bunun üzerine Kazan Bey bu deli ozana o günkü beyliğini verir ve hareketlerinde serbest bırakır. Deli ozan da bütün düğün yemeğini döker, çalgıcıları döver. Kadınların toplandığı otağa gelir. Orada evlenen kızı oynatmak

ister, Kısırcı Yenge ile Boğazca Fatma adlı iki kadını gelin diye oynattırırlarsa da, ozan aldanmaz ve sonunda Banu Çiçek oyuna kalkar. Burada deli ozan, Beyrek olduğunu anlatır. Düğün karışır ve Yaltacuk kaçarak Tana sazına girer. Beyrek sazı ateşleyince çıkar, yalvarır ve Beyrek de bağışlar. Beyrek'in anası babası sevinir, babasının ağlamaktan kör olan gözleri Beyrek'in serçe parmağının kanı ile açılır.

Beyrek otuz dokuz yiğidi ile iki bezirgânını kurtarmadan düğün yapmaz. Oğuz beyleri Bayburt hisarı üzerine yürürler. Yapılan savaşta Kazan Bey, Şöklü Melik'i, Delü Tundar, Kara Tekfur'ü, Budak, Kara Arşları Melik'i öldürür, yedi kâfir beyi kılıçtan geçer. Beyrek, Yigenek, Kazan Bey, Kara Budak, Delü Tundar, Uruz Bey hisarı alırlar. Kâfirin kilisesini yıkıp cami yapar, keşişlerini öldürüp ezan okuturlar.

Bayındır Han'a değerli hediyeler ayırırlar. Beyrek, Melik'in kızını alıp geri döner. Kırk gün kırk gece toy düğün olur. Dede Korkut gelip destanlar söyler ve bu Oğuznameyi düzenleyerek Beyrek'e ithaf eder. Destan burada biter.

Bundan sonra ozan duası gelmektedir.

4. Kazan Bey'in oğlu Uruz Bey'in esir düştüğü destan:

Bir gün Ulaş oğlu Kazan Bey büyük bir ziyafet verir. Doksan tümen genç Oğuzu sohbetine toplar. Kalın Oğuz beyleri dokuz kâfir kızının altın kadehlerle sundukları al şarabı içerler. Kazan Bey hediyeler dağıtır.

Bu ziyafette bir ara Kazan Bey sağ tarafında oturan Kara Göne'ye bakar güler, sol yanında oturan dayısı Aruz'a bakar neşelenir, fakat karşısında yaya dayanıp duran oğlu Uruz'a bakınca ağlar. Uruz bunun sebebini sorunca Kazan, 16 yaşına geldiği hâlde henüz oğlunun baş kesmemiş olduğunu hatırlatarak kendisi ölünce tahtını tacını sonra ona vermeyeceklerinden korktuğunu söyler. Uruz babasının kendisine örnek olmadığını hatırlatınca Kazan Bey üç yüz yiğitle ata biner, kırk yiğidi ile oğlu Uruz da atlanırlar, ava çıkılır.

Kâfirin serhaddine, Cızığlar'a, Ağlağan'a, Gökçe Dağa giderler. Av avlayıp çadırlar kurarlar.

Fakat Başı Açık Tatyân kalesinden, Ak Sıka kalesinden kâfirin casusları varmış, gidip tekfure haber verirler. On altı bin kâfir bunların üzerine gelir. Kazan, oğlu Uruz'u savaşa sokmaz, çıkıp bir yüksek yerden seyretmesini emreder. Fakat savaşa

Hikâyelerdeki hayat tarzı ise göçebe hayatıdır. Yazın yaylaya göçer, kışın ovaya inerler. Evlerin daha ziyade büyük göçebe çadırı şeklinde olduğu anlaşılr.

baka baka heyecanlanan Uruz dayanamaz, kırk yiğidiyle kâfirin bir tarafına dalar. Yapılan savaşta kırk yiğidi şehit olur, kendisini de tutsak ederler. Kazan düşmanın ezildiğini sanarak beyleriyle geri döner. Oğlunun korkup eve kaçtığını sanarak kızgınlıkla eve gelir.

Bu sırada Kazan Bey'in hanımı boyu uzun Burla Hatun oğlunun ilk avidir diye Kazan'ı ve Uruz'u karşılamak üzere büyük hazırlıklar yapmış, Oğuz beyleri için büyük bir ziyafet tertip etmiştir. Fakat oğlunun gelmediğini görünce Kazan'ı yorgun argın geri çevirir.

Kazan Kanlı Kara Dervend'de kâfirlere yetişir. Oğlu Uruz kâfirlerden izin alarak babasını savaşmamak için kandırmak isterse de, Kazan razı olmaz ve tek başına savaşa girer. Bir müddet dövüştükten sonra göz kapağına kılıç dokunur ve kendisini sarp yerlere atar. Bu sırada kırk ince belli kızı ile Burla Hatun yetişir. Arkasından Oğuz beyleri de birer birer yetişirler: Kazan'ın kardeşi Kara Göne, Kıyan Selçuk oğlu Delü Tundar, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin, Beyrek, Kazılık Koca oğlu Yigenek, yirmi dört boyunu okşayan Delü Tundar, bin kavim başları Döger, bin Bügdüz başları Emen, dokuz koca başları Aruz vb. Hasılı Kazan'ın bütün beyleri dört nala gelirler. Büyük bir savaş olur. Kazan ortaya hücum ederek tekfur ile Şöklı Melik'i öldürür. Tundar sağ kanada hücum ederek Kara Tüken Melik'i kılıçtan geçirir. Sol tarafta Buğaçuk Melik'i Kara Budak öldürür. Burla Hatun kâfirin kara tuğunu kılıçlar, yere düşürür. Kâfir ordusu yenilgiye uğrar.

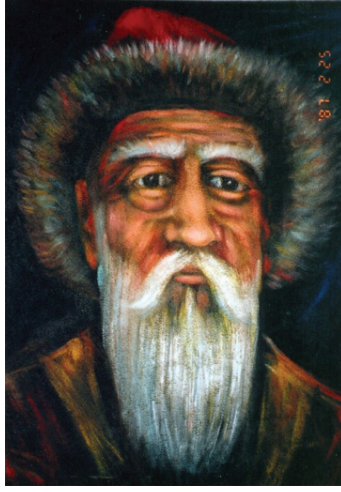
Kazan, oğlunu kurtararak Ağca Kala Sürmelü'ye gelir, kırk otağ diktirip yedi gün yedi gece şenlik yaptırır. Dedem Korkut gelip destanlar söyler ve bu Oğuznamayı bu şekilde düzenler.

Burada biten hikâyenin sonunda yine dünyanın geçiciliğini anlatan manzume ile ozan duası gelmektedir.

5. Duha Koca oğlu Delü Dumrul destanı:

Oğuzda Duha Koca oğlu Delü Dumrul adlı bir yiğit bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırıp geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden döve döve kırk akçe almış. Bunu benimle kim savaşabilir şeklinde bir kabadayılık ve zorbalık olarak yapar, yiğitlikte şanınun Rum'a, Şam'a gitmesini istemiş.

Bir gün köprüsünün yanında konmuş olan bir obada iyi bir delikanlı ölür. Ağlayış, sızlayışları

duyan Delü Dumrul gelip genç yiğidi kimin öldürdüğünü sorar, ölen gencin canını Azrail'in aldığını öğrenince Allah'a yalvararak Azrail'i gözüne göstermesini söyler. Azrail'i öldürüp iyi gençlerin canını kurtarmaya and içer.

Hak Taala, Delü Dumrul'un bu küstahlığına kızarak, gözüne görünmesi için Azrail'e emir verir. Delü Dumrul kırk yiğidiyle yiyip içip otururken, Azrail kapıcı ve çavuşlara görünmeden içeri dalar. Delü Dumrul onun heybetinden ürperir. Azrail olduğunu sorup öğrenince kılıcına el atarak vurmaya ister. Tam hamle yaparken Azrail bir güvercin

olup bacadan kaçır. Delü Dumrul ata binip ardına düşer. Yolda bir iki güvercin öldürür. Bir müddet sonra Azrail atının gözüne görünür. At ürker ve Delü Dumrul'u yere vurur. Azrail derhal göğsünün üzerine biner ve canını almak ister. Delü Dumrul yalvarmaya başlar. Azrail kendisine değil, Allah'a yalvarmasını söyler. Bunun üzerine Delü Dumrul Allah'a yalvararak "canımı alacaksan sen al, Azrail'e bırakma" der. Bu söz Allah'ın hoşuna

gider ve Azrail'e nida eyleyerek, canı yerine can bulursa, Delü Dumrul'un canını bırakmasını buyurur. Azrail bu buyruğu Delü Dumrul'a söyler. Delü Dumrul bunun üzerine babasına gelir ve durumu anlatarak canı yerine babasından can ister. Babası malını mülkünü vermeye hazır olduğunu, fakat canına kıyamayacağını söyleyerek anasına gitmesini tavsiye eder. Delü Dumrul anasına gider, fakat o da canını vermeye razı olmaz. Bunun üzerine Azrail can bulamayan Delü Dumrul'un karşısına çıkar ve canını ister. Delü Dumrul hasreti olduğunu, karısı ile iki oğlunu görmek istediğini ve onlara ismarlayacağı emaneti bulunduğunu söyleyerek biraz daha izin ister ve karısına gelir. Olup bitenleri anlatarak malını mülkünü kendisine bıraktığını, gönlünün sevdiğiyle evlenmesini ve çocuklarını öksüz bırakmamasını söyler. Fakat karısı öne atılarak kendisinin canını vermeye hazır olduğunu bildirir. Bunun üzerine Azrail kadının canını almaya gelir. Fakat burada Delü Dumrul, Allah'a yeniden yalvararak, alacaksa ikisinin birden canını almasını, bırakacaksa ikisinininkini birden bırakmasını niyaz eder. Hak Taalâya Delü Dumrul'un sözü hoş gelir. Azrail'e buyurarak bunların yerine anasının babasının canını almasını ve Delü Dumrul ile karısına yüz kırk yıl ömür verdiğini bildirir. Azrail ana ile babanın canını alır. Delü Dumrul eşiyle yüz

Dede Korkut hikâyeleri genel olarak birtakım mücadelelerin destanlarıdır. Bu mücadelelerin ikisi Oğuzların kendi aralarında geçer. Bunlardan birinde (Dirse Han oğlu Buğaç) mücadele bir beyin oğlu ile kendi adamları arasında geçer.

kırk yıl daha yaşar.

Dedem Korkut gelerek destanlar söyler. "Bu destan Delü Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alrı açık cömert erenler dinlesin" der.

Hikâyenin sonunda yine aynı ozan duası vardır.

6. Kanlı Koca oğlu Kan Turalı destanı:

Oğuz zamanında Kanlı Koca adında bir gürbüz erin Kan Turalı adlı yetişmiş bir yiğit oğlu vardır.

Kanlı Koca oğlunu evlendirmek ister. Fakat oğlu alacağı kızın kendisi kadar kahraman bir kız olması gerektiğini söyler. Önce Kan Turalı, sonra babası Oğuz'u geçerler; İç Oğuz'da da, Taş Oğuz'da da böyle bir kız bulamazlar. Kanlı Koca dönüp dolaşıp Trabzon'a gelir.

Trabzon tekfurünün Selcen Hatun adında bir kızı vardır. Tam istedikleri gibidir. Fakat babası, bu kızı almak için sakladığı üç canavarı öldürmeyi şart koşmuştur. Bu üç canavar kağan aslan, kara boğa ve kara erkek deve. O zamana kadar kızı isteyen otuz iki kâfir beyinin oğlu yalnız boğa ile dövüşmüş ve daha birincisinde yenilerek hepsinin başları kesilmiş ve burca asılmıştır.

Kanlı Koca bunları dehşetle görür ve evine döner. Durumu oğluna anlatır, fakat gitmesini istemez. Kan Turalı dinlemeyerek yola düşer ve kırk yiğidiyle Trabzon'a gelir. Yaptığı karşılaşmada her üç canavarı da öldürür. Kızı alarak Oğuz'a yönelirler. Yedi gün yedi gece sonra Oğuz'un sınırına gelirler. Kan Turalı kırk yoldaşını babasına müjdecî gönderir ve kendisini karşılamağını ister. İki sevgili güzel bir yerde inerek "işrete" dalar, yer, içerler.

O zamanlar Oğuz yiğitlerinin başına ne gelse hep uykudan gelirmiş. Kan Turalı'nın da uykusu gelir ve uyur. Fakat kız kendisini sevenlerin arkasına düşebileceklerini düşünerek uyumaz ve tam kuşam atına binip nöbet bekler. Gerçekten tekfur, kızı verdiği pişman olmuştur. Altı yüz kâfiri bunların arkasına takar. Kâfirler kız nöbet beklerken görünürler. Selcen Hatun Kan Turalı'yı uyandırır, savaşa tutuşurlar. Bir müddet sonra Selcen Hatun kâfirin yenildiğini sanarak kanlı kılıcıyla döner. Bu sırada Kan Turalı'nın anası ile babası da karşılamaya gelmişlerdir. Selcen Hatun Kan Turalı'nın dönmediğini görünce yeniden savaş meydanına gider. Bir dereye Kan Turalı'yı kâfirlerin sıkıştırdığını görür. Atı vurulmuş, göz kapağı yaralanmıştır. Derhal saldırarak kâfirleri dağıtır ve kendisini tanımayan Kan Turalı'ya kendisini tanıtarak onu atının arkasına alır, dönmek üzere yola girerler. Yolda Kan Turalı, Selcen Hatun'un Oğuz'da kendisini kurtardığını söyleyerek övüneceği düşün-

cesiyle kızı öldürmek ister ve bu düşüncesini kıza açar. Selcen Hatun önce tatlılıkla Kan Turalı'yı bu düşüncesinden vazgeçirmek ister. Başaramayınca kızar ve dövüşmeye hazır olduğunu söyler. Karşı karşıya geçerler. Selcen Hatun temrensiz bir ok atar, Kan Turalı ürperir. Koşarak kucaklaşır, barışlar ve birbirlerini denediklerini söylerler.

Sonra yeniden yola düşüp babasının yanına gelirler, oradan hep beraber Oğuz'a girer, düğüne başlarlar. Kan Turalı gerdeğe girip muradına erişir. Dedem Korkut gelip şadlık çalır destanlar söyler.

Hikâyenin sonunda yine dünyanın geçiciliğini anlatan manzume ile ozan duası gelmektedir.

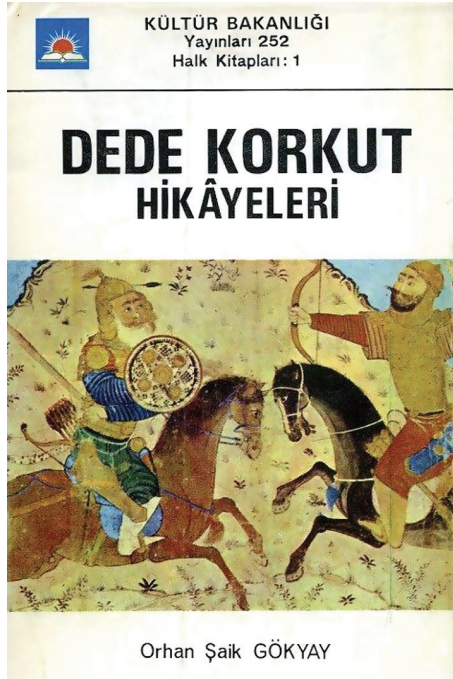
7. Kazılık Koca oğlu Yigenek destanı:

Kam Gan oğlu Han Bayındır'ın İç Oğuz, Taş Oğuz beylerine verdiği büyük bir ziyafette veziri Kazılık Koca şarabın etkisiyle coşarak Bayındır Han'dan akın diler. Han izin verir. Kazılık Koca işe yarar kocalarını toplar, hazırlık yapıp yola çıkar. Çok dağ, dere tepe aşarak Arşun oğlu Direk Tekfur'un Karadeniz kıyısındaki Düzmürd kalesine gelip konarlar. Yapılan savaşta Kazılık Koca tutsak edilerek kaleye hapsolünür.

Kazılık Koca on altı yıl hirsarda tutsak kalır. Emen adında biri altı defa saldırır, fakat kaleyi alamaz.

Kazılık Koca'nın tutsak edildiği sırada bir yaşında olan oğlu Yigenek on beş yaşına girer. Yigenek babasını ölmüş bilir, tutsaklıkta olduğunu çocuktan saklarlar. Fakat bir gün Kara Göne oğlu Budak ile bir sohbet-

atışınca Budak, yiğit ise gidip babasını kurtarmasını söyler. Babasının sağ olduğunu öğrenen Yigenek, Bayındır Han'dan asker ister ve akın izni alır. Bayındır Han'ın buyruğu ile, eskiden Demürkapu Derbendi'nde bey olan Kıyan Selçuk oğlu Delü Tundar, Aygır Gözler suyunda at yüzdüren ve elli yedi kalenin kilidini alan Eylik Koca oğlu Dülek Evren, Bağrıncı oğlu İlalmış, Toğsun oğlu Rüstem, Delü Evren, Soğan Saru, hasılı yirmi dört sancak beyi Yigenek'le birlikte hazırlık görürler. Ertesi gün Yigenek dayısı Emen'i rüyasında gördüğünü anlatarak, rüyasında Emen'in kendisine kaleye gitmekten vazgeçmesini söylediğini, kendisinin de bunu reddettiğini nakleder. Hep birlikte yola girip Düzmürd kalesine ulaşırlar. Yapılan savaşta Arşun oğlu Direk Tekfur, Delü Tundar'ı, Dülek Evren'i ve yirmi dört sancak beyinin diğerlerini bir bir meydandan kaçıtır, hiçbirisi karşısında duramaz. Sonunda Yigenek meydana at sürerek daha ilk vuruşta tekfurü yaralar. Tekfur kaleye kaçmak isterse de Yigenek arkasından yetişerek kale kapısında

boynunu vurur. Bunun üzerine Kazdık Koca'yı serbest bırakırlar. Fakat beyler bununla yetinmeyerek kaleyi de alırlar. Kilisesini yıkıp mescit yapar, aziz Tanrı adına hutbe okuturlar. En değerli hediyeleri Bayındır Han'a ayırdıktan sonra ganimetleri gazilere dağıtıp dönerler, evlerine gelirler.

Dedem Korkut gelip destanlar söyler ve bu Oğuznameyi Yigenek'e ithaf eder.

Burada biten hikâyenin sonunda yine aynı ozan duası vardır.

8. Basat'ın Depegöz'ü öldürdüğü destan:

Bir gece, üzerine düşman gelince Oğuz kavmi ürkererek göç eder. Kaçıp giderken yolda Aruz Koca'nın küçük çocuğunu düşürürler, bir arslan bulup götürür, besler.

Bir müddet sonra Oğuz kavmi yine dönüp yurduna yerleşir. Arslanın götürdüğü çocuk büyümüştür. Sazlıktan çıkıp atları öldürerek kanlarını sömürmeye başlar. Toplanıp çocuğu sazlıktan çıkarır, getirirler. Fakat her seferinde çocuk kaçıp yine arslan yatağına gider. En sonra Dedem Korkut gelip ona insan olduğunu, hayvanlarla değil, insanlarla birlikte yaşaması gerektiğini anlatır ve büyük kardeşinin adının Kıyan Selçuk olduğunu bildirerek kendisine de Basat adını takar.

Aruz'un bir çobanı vardır. Konur Koca Saru Çoban adındaki bu çoban yaylaya çıkma zamanı gelince daima herkesten önce yaylaya çıkar. Bir gün yine böyle bir yaylaya çıkma zamanında Saru Çoban'ın sürüsü Uzun Pınar denen bir pınara gelince ürkmeye başlar. Çünkü pınara periler konmuşlardır. Çoban ilerleyerek peri kızlarından birisini yakalar ve tamah ederek münasebette bulunur.

Ertesi sene aynı pınarın başında peri kızı çobandan olan çocuğunu dünyaya getirmiştir. Bayındır Han beylerle gezerken bununla karşılaşır. Tepesinde tek gözü olan bu çocuğu Basat'la birlikte beslemek üzere Aruz Koca evine getirir. Dadılara verirler. Fakat Depegöz öyle kuvvetli emer ki birkaç dadının canını alır. Bunun üzerine sütle beslerler. Günde bir kazan süt yetmez. Depegöz büyüyüp gezmeye ve çocuklarla oynamaya başlar. Fakat bu sefer de çocukların burunlarını, kulaklarını yediği görülür. Aruz Depegöz'ü evinden kovar. Depegöz'ün peri anası gelip ok ve kılıç işleminin diye oğlunun parmağına bir yüzük geçirir. Depegöz Oğuzdan çıkarak bir yüce dağa yerleşir, yol keser, adam öldürür, büyük bir harami olur. Bir müddet sonra Oğuzdan da adam yemeye başlar. Toplanıp üzerine giderler. Fakat Depegöz'e bir şey yapamazlar. Kazan Bey ile kardeşi Kara Göne Depegöz'ün önünde dayanamazlar. Düzen oğlu Alp Rüstem'i, Uşun Koca'nın iki oğlunu, demür

donlu Mamak'ı öldürür. Bıyığı kanlı Bügdüz Emen acze düşer. Aruz Koca'ya kan kusturur ve büyük oğlu Kıyan Selçuk'ün ödünü patlar. Hasılı Oğuz kavmi Depegöz'ün önünde perişan olur. Yurtlarından kaçmak isterler, fakat Depegöz yedi defa önlerini keserek bir yana bırakmaz. Çaresiz, Depegöz'le anlaşmaya karar verirler. Dedem Korkut'u gönderip Depegöz'le pazarlık ederler. Depegöz yemek üzere günde iki adamla beş yüz koyuna razı olur. Aynı zamanda yemeğini pişirmek için de iki kişi ister. Yünlü Koca ile Yapağulu Koca'yı Depegöz'ün yemeğini pişirmeye gönderip günde iki adamla beş yüz koyun vermeye başlarlar. Böylece her ev sıra ile bir oğlunu verir. Kapak Kan adında birisi de iki oğlundan birini vermiştir. Bu sefer sıra öbür oğluna gelir. Anası feryat etmeye başlar. Tam bu sırada Basat, çıkmış olduğu akından dönmektedir. Kapak Kan'ın karısı, oğlunun yerine bir tutsak vermesi için Basat'a karşı gelir. Ona Depegöz'ün yaptıklarını anlatır ve bir tutsak alır. Basat durumu öğrenince Depegöz'le karşılaşmaya karar verir. Kazan ve babası vazgeçirmeye çalışırlarsa da, Basat kararından dönmez ve Depegöz'ün yerleştiği Salahana kayasına gelir. Bu sırada Depegöz sırtını güneşe verip uyumaktadır. Basat'ın attığı okları önce sinek sanır, fakat okun bir parçası önüne düşünce kalkıp Basat'ı yakalar, çizmesine sokar, yeniden uykuya dalar. Biraz sonra Basat çizmeyi yarıp içinden çıkar. Kocalardan, Depegöz'ün yalnız gözünde et olduğunu öğrenince süngüsünü ocakta kızdırarak uyuyan Depegöz'ün gözüne basar, gözünü kör eder. Bundan sonra Basat ile Depegöz arasında çetin bir çekişme başlar. Basat önce kaçıp mağarada koyunun içine girer.

Depegöz bunu anlar, mağaranın kapısını keserek koyunları birer birer çıkarır. Basat bir koçun derisine girerek mağaradan çıkar. Depegöz bu sefer yüzüğünü verir, Basat parmağına takar, Depegöz bu arada Basat'ı hançerle vurmaya ister, Basat yine kurtulur. Depegöz bunun üzerine hazinesini vermek bahanesiyle Basat'ı hazinenin bulunduğu kütübe sokar. Tam kümbedi yıkacağı sırada kümbet yanılır ve Basat dışarı çıkar. Nihayet ancak, bir mağara kapısında asılı olan kılıcın başını keseceğini söyleyerek Depegöz Basat'ı kılıca gönderir. Kendi kendisine inip çıkan bu çok keskin kılıca Basat, ok ile zincirini koparıp düşürdükten sonra yaklaşır ve getirerek Depegöz'ün boynunu vurur. Kocaları Oğuz'a müjdeci gönderir. Oğuz ülkesi sevinç içinde çalkanır. Beyler Salahana kayasına gelir, Depegöz'ün başını ortaya getirip şenlik yaparlar. Dede Korkut gelip gazi erenlerin başlarına gelenleri anlatır ve Basat'a dua eder.

Burada biten hikâyenin sonunda iki cümlelik kısa bir ozan duası vardır.

Bugün elde bulunan Dede

Korkut hikâyelerinin

sayısı on ikidir. Eserin

asıl ve büyük nüshası

olan Dresden nüshası

on iki hikâyeyi içine

almaktadır. Vatikan

nüshasında bunların altı

tanesi bulunmaktadır.

9. Begil oğlu Emren'in destanı:

Kam Gan oğlu Han Bayındır yine bir gün büyük çadırlarını kurarak İç Oğuz, Taş Oğuz beylerini divanına toplamıştır. Bu sırada Dokuz Tümen Gürcistan'ın haracı gelir. Bir at, bir kılıç ve bir çomaktan ibaret olan bu haracın azlığı Bayındır Han'ı üzer. Bunları beyler arasında nasıl bölceğini düşünürken Dede Korkut "üçünü de aynı yiğide verelim, Oğuz iline karakolluk yapsın" der. Sonunda Begil adında bir yiğide verirler. Dedem Korkut kılıcı Begil'in beline bağlar. Begil atına binip hısım akrabasını ayırıp evini çözer ve Oğuzdan göç eyler. Berde'ye, Gence'ye gidip Dokuz Tümen Gürcistan ağzına yerleşerek karakol vazifesine başlar.

Begil yılda bir defa Bayındır Han'ın divanına gelmektedir. Yine bir gün Bayındır Han'dan adam gelerek Begil'i divana çağırır. Bayındır Han Begil'i tam üç gün ağırlar, azizler. Üç gün de av etiyile ağırlamak üzere av tertip ettirir. Av hazırlığı sırasında beylerin kimisi atını, kimisi kılıcını, kimisi ok atmasını övmeye başlar. Salur Kazan ne atını, ne de kendisini över, sadece Begil'in hünerini söyler.

Gerçekten Begil av sırasında öyle herkes gibi ok kullanmamaktadır. Avını yakalamak için yayını boynuna atarak onu kolayca durdurmakta, zayıf ise belli olsun diye kulağını delip bırakmaktadır. Kazan işte bundan bahsederek "hüner atın mıdır, erin midir?" diye sorar. Beyler "erindir" derler. Kazan bunu ata bağlar. Kazan'ın bu sözü Begil'e çok dokunur. Bayındır Han'ın hediyelerini önüne dökerek divanı bırakıp evine döner. Karısına Oğuz'a baş kaldırdığını söyleyerek Dokuz Tümen Gürcistan'a göçmelerini teklif eder. Karısı bırakmaz ve gözü gönlü açılınsın diye Begil'i ava gönderir. Av sırasında Begil attan düşer ve sağ uyluk kemiği kırılır. Eve döner, kimseye söylemez. Fakat beş gün divana çıkmaz. Sonunda karısına durumu söyler. Böylece Begil'in ayağının kırıldığı her yana yayılır. Kâfir casusları bunu tekfura bildirirler. Tekfur Begil'in yurduna saldırmaya karar

verir. Begil casuslarından bunu haber alınca oğlunu, Kazan'ı yardıma çağırmaya göndermek ister. Fakat oğlu Emren bunu reddederek düşmanın karşısına kendisinin çıkacağını bildirir.

Emren babasının atına binerek kâfirleri karşılar. Şöklü Melik'in kâfirleri gelirler. Emren tekfurla yaptığı savaşta yenilecek gibi olunca Allah'a yalvarır. Tanrı da kendisine kırk kişilik kuvvet verir. Bunun üzerine tekfuru basıp altına alır. Tekfur Müslümanlığı kabul eder. Kâfirler dağılırlar. Akıncılar kâfir ülkesini yağma ederler.

Begil şenlik yapar ve oğlunu hediyelerle birlikte Bayındır Han'a götürür. Padişah, Kazan oğlu Uruz'un sağ yanında ona yer gösterir, elbiseler giydirir.

Dedem Korkut gelip şadlık çalar, bu Oğuznamayı düzenleyerek Emren'e ithaf eder. Gazilerin başından geçenleri anlatır.

Burada biten hikâyenin sonunda yine aynı ozan duası vardır.

10. Uşun Koca oğlu Segrek'in destanı:

Oğuz zamanında Uşun Koca adında birinin iki oğlu vardır. Büyük oğlu Egrek, istediği zaman Bayındır Han'ın divanına gelebilmektedir. Aynı şekilde Kazan'ın divanına da istediği zaman teklifsizce girmekte ve beyleri basarak Kazan'ın önünde oturmaktadır.

Bir gün yine böyle teklifsizce beylerin önüne geçip oturunca Ters Uzamış adındaki bey, "hey Uşun Koca oğlu, bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıcının ve ekmeğinin kuvvetiyle almıştır, sen baş mı kestir, kan mı döktün, aç mı doyurdun çıplak mı donattın?" der. Egrek "baş kesip kan dökmek hüner midir?" diye sorar. Ters Uzamış "hünerdir ya!" der. Ters Uzamış'ın bu sözleri Egrek'e dokunur, kalkıp Kazan Bey'den akın izni ister. Kazan Bey izin verir, akın ilan ederek akıncı toplar.

Egrek üç yüz akıncı ile birlikte Şirüğüven ucundan Gökçe Denize kadar yağmaya girişir. Bol ganimet alırlar. Yolu, Alınca kalesine uğrar. Burada Kara Tekfur'un Oğuz yiğitlerine tuzak olsun diye yaptırdığı koruya girerler. Bunu casuslarından öğrenen Kara Tekfur altı yüz kâfir göndererek yiğitlerini öldürtüp Egrek'i yakalattır.

Alınca kalesinde zindana atarlar.

Aradan zaman geçer, Uşun Koca'nın küçük oğlu Segrek büyür, yiğit bir delikanlı olur. Bir gün bir dernekte ayak yoluna çıkarken iki öksüz çocuğun dövüştüklerini görür. Onları ayırmak için her birine bir tokat vurunca çocuklardan biri, hüneri varsa Alınca kalesinde tutsak bulunan kardeşini kurtarmasını söyler.

Segrek kardeşi olduğunu ve onun tutsak bulunduğunu öğrenince deliye döner. Gelip anasının ağzını arar. Gerçeği anlayınca Alınca kalesine git-

Ahlak çok kuvvetlidir.

Yalan söz nedir

bilmezler. Aralarında

bir tek yalan söyleyen

vardır, onun da adı

Yalancıoğlu kalmıştır.

Namus için can verilir.

meye karar verir. Anası babası engel olmaya çalışırlar, fakat başaramazlar. Kazan Bey'in tavsiyesiyle hemen düğününü yaparlar. Fakat Segrek gerdeğe girince kızın bütün ısrarlarına rağmen murada ermeyi reddeder. Gelin durumu kayın atasına ve kayın anasına anlatır. Hasılı Segrek'i durduramazlar. Atına atlayıp yola girer ve üç günlük yolu bir günde alarak Dereşam ucundan geçer, kardeşinin tutulduğu koruya gelir. Kâfirin ilkcılarını öldürüp koruya girer. Tam bu sırada uykusu geldiği için atının yularını bileğine bağlayıp uyur.

Diğer taraftan kâfirin casusu durumu gelip tekfura bildirir. Tekfur önce altmış atlı, sonra yüz atlı gönderir, fakat her iki seferde de bileğine bağladığı at Segrek'i uyandırır ve Segrek kâfirleri dağıtır. Kâfirler Segrek'in üzerine yeniden gitmeyi reddederler. Sonunda Egrek'i çıkarıp göndermeye karar verirler ve o yiğidi öldürürse kendisini serbest bırakacaklarını söylerler.

Egrek üç yüz kâfirle birlikte korudaki yiğidin üzerine gelir. Kâfirler uzakta dururlar. Egrek bu Oğuz yiğidinin yanına gelir. At, bu sefer yularından boşanıp kaçtığı için, Segrek'i uyandıramaz. Egrek uyuyan yiğidin kopuzunu alarak çalar ve onu uyandırır. Haberleşince kardeş olduklarını öğrenir, kâfirleri basıp kaleye dökerler. İki kardeş dönerek yine Dereşam suyunu geçer ve sağ esen Oğuz gelirler. Uşun Koca büyük şenlikler yapar. Büyük oğluna da gelin getirir. İki kardeş birbirine sağdıç olurlar.

Dedem Korkut gelip destanlar söyler.

Burada biten hikâyenin sonunda yine dünyanın geçiciliğini anlatan bir cümle ile dört cümlelik ozan duası vardır.

11. Salur Kazan'ı oğlu Uruz'un tutsaklıktan çıkardığı destan:

Beyler beyi olan Han Kazan bir gün, Trabzon tekfurunun kendisine göndermiş olduğu şahin ile ava çıkar. Av yerinde şahini bir sürü kazın üzerine atarlar. Fakat şahin kazları bırakır, uçup gider ve Tuman'ın kalesine iner. Kazan ve beyler arkasına düşerler. Giderken Kazan'ın uykusu gelir ve kalenin görüldüğü bir yerde küçücük ölme dalar (Oğuz beyleri yedi gün uyudukları için uykuya küçücük ölüm demektedirler).

Bunu gören kâfir casusu Tuman'ın kalesinin tekfuruna haber verir. Tekfur askerini toplayarak gelir. Kazan'ın yirmi beş beyini şehit ettikten sonra Kazan'ı uyuduğu yerde arabaya bağlayıp

Tuman'ın kalesine getirir, bir kuyuya hapsederler. Kuyunun ağzına bir değirmen taşı korlar. Suyunu ekmeğini taşın deliğinden verirler.

Bir gün tekfurun karısı, ne biçim adam olduğunu görmek için Kazan'ı görmeye gelir. Kuyunun ağzından Kazan ile konuşur. Yer altında rahatının nasıl olduğunu, şimdi ne yiyip içtiğini ve neye bindiğini sorar. Kazan da ölülerine verdikleri yemekleri ellerinden aldığını ve ölülerine bindiğini söyler. Kadın yedi yaşında ölmüş olan kızına binmemesi için yalvarır, fakat Kazan ölülerin en yorgası o olduğu için hep ona bindiğini söyler.

Tekfurun karısı kocasına bunu anlatarak Kazan'ı kuyudan çıkarması için yalvarır. Kâfirler Kazan'ı çıkarıp bir daha kendilerine düşmanlığa gelmeyeceğine yemin eder ve aynı zamanda kendilerini övüp Oğuz'u yererse serbest bırakacaklarını bildirirler. Kazan, "vallahi doğru yolu koyup eğri yoldan gelmeyeğim" şeklinde yemin eder. Yeminini beğenirler, "şimdi de bizi öv, Oğuz'u yer" derler. Kazan yer-yüzünde kimseyi övmeyeceği için binmek üzere bir adam ister. Getirirler, Kazan kâfire at gibi binerek onun canını çıkarır. Kopuzunu eli-

ne alır, çalıp söylemeye başlar ve kendisini öldürseler bile kâfiri övmeyeceğini anlatır. Bunun üzerine Kazan'ı yeniden hapsederler.

Diğer taraftan Oğuz ülkesinde Kazan'ın ölüsünü dirisini kimse bilmez. Zamanla oğlu Uruz büyür, koca bir delikanlı olur. Kendisinden babasının durumunu saklarlar, o da Bayındır Han'ı babası olarak bilir.

Sonunda bir gün yolda birinden Bayındır Han'ın değil, Kazan'ın oğlu olduğunu öğrenir, anasına gelir, sorup soruşturur, gerçeği iyice anlayınca beylerle birlikte babasını kurtarmaya hazırlanır. Askerin başına amcası Kara Göne'yi geçirirler, yola düşerler. Yolda kâfirin Ayasofya'sını alırlar. Kâfirler bunlarla karşılaşmak üzere Kazan'ı çıkarır, eğer gelen düşmanı dağıtırsa hem kendisini serbest bırakacaklarını, hem de haraç vereceklerini bildirirler. Kazan razı olur ve gelen ordunun karşısına çıkarlar. Kazan meydana girerek er diler. Sırasıyla Beyrek'i, Dülek Evren'i, Alp Rüstem'i birer vuruş ile meydandan kaçıtır. Bunun üzerine Uruz meydana atılarak Kazan'ın omuzuna kılıç çalar ve dört parmak derinlikte yara açar. Dönüp tekrar vuracağı sırada Kazan kendisini tanıtır. Toplanıp hep beraber kâfirlere saldırırlar. Kaleyi alıp kilisesini yıkar, mescit yaparlar.

Uruz babasını böylece kurtarıp

Bugün elde bulunan Dede

Korkut hikâyelerinin

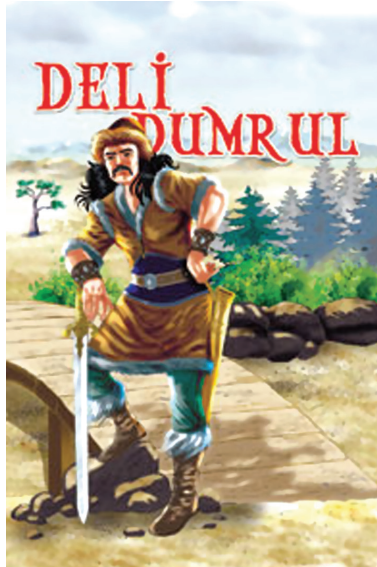
sayısı on ikidir. Eserin

asıl ve büyük nüshası

olan Dresden nüshası

on iki hikâyeyi içine

almaktadır.

döner. Büyük şenlikler yaparlar. Dedem Korkut gelip kopuz çalar, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyler. Hikâyenin sonunda yine dünyanın geçiciliğini anlatan manzume ile ozan duası vardır.

12. İç Oğuz'a Taş Oğuz asi olup Beyrek'in öldüğü destan:

Kazan yılda bir defa evini yağmalatmaktadır. Yağma sırasında kendisi karısını alarak dışarı çıkmakta ve Uç ok ile Boz ok evini yağma etmektedirler.

Yine böyle bir yağma günüdür. Fakat bu sefer Taş Oğuz beyleri bulunmazlar, yağmaya yalnız İç Oğuz katılır. Buna kızan Taş Oğuz beyleri Aruz, Emen ve diğer beyler Kazan'la ilgiyi keserler. Vaziyeti öğrenmek üzere Kazan'ın adamlarından Kılbaş adlı biri gidip Taş Oğuz'un büyüğü Aruz Koca ile konuşur ve Kazan'ın üzerine yağdı geldiğini söyleyerek dayısı Aruz'dan yardım ister. Aruz yağmada bulunmadıkları için Kazan'a düşman olduklarını bildirir. Kılbaş ise işte bunu anlamak istediğini, gerçekte Kazan'ın üzerine yağdı falan gelmediğini söyleyerek dönüp İç Oğuz'a gider.

Buna çok canı sıkılan Aruz Koca, Emen'i, Alp Rüstem'i, Dülek Evren'i ve diğer Taş Oğuz beylerini toplar, ağırlar, azizler, Kılbaş'ın sözlerini anlatır, ortaya mushaf getirerek Kazan'a düşman olduklarını dair beylere and içirir.

Aruz Koca aynı zamanda Beyrek'e mektup göndererek gelip kendilerini Kazan'la barıştırmasını ister. Beyrek gelince gerçek maksadını ortaya koyarak kendilerinin Kazan'a düşman olduklarını bildirir ve Beyrek'ten de Kazan'a düşman olduğuna dair and içmesini ister. Maksudı Beyrek'i Kazan'dan ayırmaktır. Beyrek bunu şiddetle reddeder. Bunun üzerine Aruz, oturduğu yerde Beyrek'i kırbaçlayarak sağ uyluğunu düşürür. Beyrek'i ölüm hâlinde evine getirirler. Beyrek son dakikalarını yaşarken kırk yiğidini Kazan'a göndererek ondan kanını Aruz'a bırakmamasını ister.

Kazan durumu öğrenince büyük bir yas tutar ve yedi gün divana çıkmaz. Sonunda kardeşi Kara Göne ile Kılbaş odasına giderek Kazan'a Beyrek'in öcünü almasını söylerler. Kazan ve beyleri hazırlık yapıp Taş Oğuz'a yürürler. Uç Ok, Boz Ok karşılaşır. Taş Oğuz beyleri İç Oğuz'dan kendilerine birer karşılık seçerler. Aruz, Kazan'ı; Emen, Ters Uzamış'ı; Alp Rüstem, Ense Koca oğlu Okçu'yu seçtiklerini bildirirler.

Aruz meydana girerek Kazan'ı çağırır. Kazan kısa zamanda dayısı Aruz'u vurup attan yıkar ve kardeşi Kara Göne'yi çağırarak başını kestirir. Bunun üzerine diğer Taş Oğuz beyleri attan inip Kazan'ın ayağına düşer, bağışlanmalarını isterler. Kazan suçlarını bağışlar, Aruz Koca'nın varını yo-

ğunu yağmalattırır, çadırını dikip otağını kurarak şenlik yaptırır. Dedem Korkut gelip şadlık çalar ve gazi erenler başına neler geldiğini anlatır.

Burada biten hikâyenin sonunda yine dünyanın geçiciliğini anlatan manzumeyle ozan duası vardır.

Dede Korkut Hikâyelerinin Niteliği

Yukarıda, başlıca olayları ve önemli noktaları belirtmek için ana çizgilerini verdiğimiz Dede Korkut hikâyelerinin, her biri tek başına bağımsız ve tamam bir hikâye olarak karşımıza çıkmakta, fakat hepsi birden ayrıca büyük bir bütün teşkil etmektedir.

Başta bütün beylerin kendisine bağlı oldukları bir han vardır. Genel olarak hanlar hanı diye gösterilen, Begil oğlu Emren hikâyesinde de padişah olarak vasıflandırılan bu han Kam Gan oğlu Bayındır'dır. Bütünüyle Oğuz ülkesinin hükümdarı olan Bayındır Han genel olarak arka plândadır ve hikâyelerin hiçbirinde kahraman olarak görünmez. Onun hikâyelerdeki rolü, beylere akın izni vermek, gerekince beyleri büyük divanına toplamak ve yılda bir defa büyük bir ziyafet vermektir. Akınların sonunda beyler ganimetlerin en değerlisini ona ayırırlar. O da ziyafetlerinde, gelen haraç malından beylere armağanlar verir, kahramanlık yapan bey çocuklarına giyecekler bağışlar. Buğaç ve Depegöz hikâyelerindeyse sahnede şöyle bir görünürse de rolü seyirci olmaktan ileri geçmez. Bunların dışında hikâyelerindeki yeri kahramanların kendisine manevi destek olarak bakmalarından ibarettir.

Mevki bakımından Bayındır Han'dan sonra Kazan Bey gelmektedir. Bayındır Han'ın damadı olan Ulaş oğlu Salur Kazan, aynı zamanda onun beylerbeyidir ve bütün İç

Oğuz ve Taş Oğuz (Dış Oğuz) beyleri kendisine bağlıdır. Birlikte yapılan savaşları o idare eder, en önde ve ortada o bulunur.

Kazan Bey'den sonra ona bağlı Oğuz beyleri gelmektedir. Bu beylerin bir kısmı hikâyelerin esas kahramanı durumunda olup ötekileri derece derece olaylara karışan ve divanlarda toplantılarda adları geçen şahıslardır.

Hikâyeleri elimizdeki şekliyle tespit eden meçhul sanatkar her hikâyeyi ayrı olarak işlemeye önem vermiş, her hikâyeyi düzenlerken yalnız onu düşünmüş ve her hikâyeye en büyük etki kuvveti verebilmek için elindeki malzemeyi istediği şekilde kullanmaktan çekinmemiştir. Hikâyeler hep aynı tip, vaka ve kahramanlarla doludur. Bunların içinde aynı kâfir beylerinin her hikâyenin sonunda Oğuz beyleri tarafından tekrar tekrar öldürülmesi gibi gariplikler bile vardır.

Dede Korkut hikâyeleri genel olarak birtakım

Azerbaycan'dan bir Dede Korkut tasviri.

mücadelelerin destanlarıdır. Bu mücadelelerin ikisi Oğuzların kendi aralarında geçer. Bunlardan birinde (Dirse Han oğlu Buğaç) mücadele bir beyin oğlu ile kendi adamları arasında geçer. Ötekinde İç Oğuz ile Taş Oğuz (Üç Ok-Boz Ok) karşılaşır.

İki hikâyedeysse mücadele tabiat ve insanüstü kuvvetlere karşıdır. Birinde Delü Dumrul Azrail'in karşısına çıkar, ötekinde Basat, Depegöz adındaki devi öldürür.

Bunların dışında kalan sekiz hikâyede mücadele Oğuz beyleri ile kuzeydeki ve batıdaki kâfirler arasındadır. Düşmanların en büyüğü Şöklî Melik'tir. Diğer düşmanlar Kara Arslan Melik, Kara Tüken Melik, Buğaçuk Melik, Arşun oğlu Direk Tekfur ve diğer melik ve tekfurlardır.

Dede Korkut akıl hocalarıdır. Oğuz kavminin bütün müşkülünü o çözer. Dede Korkut aynı zamanda ozandır ve hikâyelerde anlatılan her mücadelenin sonunda yapılan şenliklerde kopuz çalıp destanlar söyler. Bütün hikâyeler mücadelelerin sonunda onun tarafından düzenlenerek sahiplerine ithaf edilmiştir.

Oğuzlar Müslümandır. Fakat din çok kuvvetli bir unsur olarak görünmez. Müslümanlıkları daha çok dıştadır. Zaten yaşadıkları çağ peygamberlerin çağıdır. Aralarında Bügdüz Emen peygamberi görmüş ve Oğuz'da sahabesi olmuştur. Savaşta beyler daima önceden abdest alıp iki rekât namaz kılarlar. Düşmana saldırırken adı görklü Muhammed'e salavat getirirler. Mücadele sonunda daima, aldıkları kalelerin kiliselerini yıkıp mescit yapar, keşişleri öldürüp ezan okuturlar. Fakat öte yandan bol bol şarap ve kıymız içtikleri görülür. At eti yerler. İçlerinde Delü Dumrul Azrail'i bile bilmez, onunla savaşmaya kalkar. Mücadelelerinin hiçbirisi din uğruna değildir. Düşmanları kâfir diye anmakla beraber onlarla mücadeleleri tamamıyla dünyevidir ve hiçbir kahraman din kahramanı değildir.

Aile çok sağlam bir durumdadır. Tek eşlilik esastır. Ancak çok zor durumlarda birden fazla kadın alınabilmektedir. Bunun tek örneği Beyrek'in kendisini tutsak bulunduğu hisardan kaçırın Bayburt beyinin kızını almasıdır. Diğer durumlarda hiçbir zaman ikinci bir kadın almak hatıra gelmez. Karısından çocuğu olmayanlar bile bunu düşünmezler. Kadınlara çok saygı gösterilir. Gerekince, Begil'in karısının yaptığı gibi, kocalarına akıl öğretirler. Kadınlara kocalarının kâfir kızlarıyla düşüp kalkmalarını, kâfir kızlarının onlara sakilik etmelerini kıskanmazlar. Kocalar karılarına sevgilim diye hitap ederler. Evin işlerine, ziyafetlere kadın nezaret eder. Çok kuvvetli bir ana sevgisi vardır. Babalar da çocuklarına çok düşkündürler. Çocuğu olmayanların Allah'ın gazabına uğradığına inanılır. Karı kocanın karşılıklı davranış ve seslenişleri

içten ve saygılıdır. Aile başkanı baba olmakla beraber bir koca baskısı yoktur. Çocukların ana babaya hürmeti kesindir. Babanın bir sözünü iki eden çocuk iyi sayılmaz. Ana hakkı Tanrı hakkıdır. Erkek çocuk kıza üstün tutulur.

Ahlak çok kuvvetlidir. Yalan söz nedir bilmezler. Aralarında bir tek yalan söyleyen vardır, onun da adı Yalancıoğlu kalmıştır. Namus için can verilir.

Hikâyelerdeki hayat tarzı ise göçebe hayatıdır. Yazın yaylaya geçer, kışın ovaya inerler. Evlerin daha ziyade büyük göçebe çadırı şeklinde olduğu anlaşılır. Başlıca varlıkları hayvanlardır. Her beyin büyük tavlaları, ağılları vardır. Başlıca hayvanları at, deve ve koyundur. Geçimlerinde yağmacılığın ve avların da yardımı olur. Beylerin ünlü çobanları ve ilkcıları vardır.

Çocuklarını, zamanı gelince, evlendirmek isterler. Bir çocuğa baş kesip kan dökmeden ad takmazlar. Böyle hallerde ad takma işini Dede Korkut yapar. Nişanlanma yüzük takmak suretiyle olur. Beşik kertme şeklinde nişanlanma da vardır. Düğünler yedi gün yedi gece veya kırk gün kırk gece sürer. Düğünde güveyinin yüzüğüne ok atarlar. Gerdek güveyinin okunun düştüğü yere dikilir. Düğünde kadınlar ve erkekler ayrı ayrı yerlerde eğlenirler. Başlıca sazları kopuzdur. Savaşta davullar ve borular çalınır.

Birisi ölünce atının kuyruğunu keser veya atını boğazlayarak yemeğini verirler.

Dede Korkut'taki insan tipi alp tipidir. İnsanda aranılan vasıf kahramanlıktır. Kadınlarda bile bu tipe önem verilir. Kahramanların hayatı daha çok göçebe hayatının gereği olarak, dışa dönüktür.

Hikâyelerde tabiat büyük bir

yer tutar. Bu tabiat canlı bir tabiattır. Göçebe psikolojisiyle tabiat unsurları birer canlı gibi sayılmışlardır. Dağa beddua edilir, sudan haber sorulur.

Hikâyelerde en çok tekrarlanan unsurlardan biri de avdır. Ava da aşağı yukarı bir akın kadar önem verilir. Büyük hazırlıklar görülür ve gerekirse bir haftalık avlar tertip edilir.

İşte kısaca belirttiğimiz bütün bu unsurlar hikâyelere dağılmış olarak anlatılmaktadır. Hikâyelerin bağımsızlığına rağmen saydığımız bütün bu noktalar ya tekrar olarak veya birbirlerini tamamlayarak bütün hikâyelere geçmiş bulunmaktadır. Onun içindir ki hikâyeler tek başlarına bağımsızdır. Fakat hepsi birden aynı zamanda büyük bir bütün teşkil etmektedir. Bu bütünlük şüphesiz bir destan bütünlüğü değildir. Bütün hikâyeler tek bir kahraman üzerinde toplanmadığı ve zincirleme bir bütün teşkil etmediği için Dede Korkut kitabına bir destan gözüyle bakamayız. Fakat hikâyelerin birbirleriyle olan bağlılığı manalı bir bütün teşkil etmekte ve bunların büyük bir destandan ayrılmış bulunduğunu açıkça göstermektedir. Esasen

Dede Korkut Kitabı'nda hikâyelere "boy" denilmektedir ki, bu kelime "destan" sözünün Türkçe karşılığıdır. Kitapta "boy" kelimesi ile hikâyelerin türü belirtilmekte ve vasıflandırılmaktadır.

hikâyelerin bu şeklini belirleyen meçhul sanatkârın bütün kuvvetiyle onları bağımsız hâle getirmeye çalışmasına rağmen aradaki bağların büsbütün kopmamış olması da bundandır. Çünkü bu hikâyelerin esas malzemesi hep aynı kaynaktan çıkmış gibi gözükmekte ve daha önce oluştuğu anlaşılan büyük bir Oğuz destanına dayanmaktadır.

Hikâyelere ayrı ayrı geniş anlamıyla destan demek de mümkün değildir. Çünkü hikâyeler küçüktür. En uzunları olan Beyrek bile destan dediğimiz büyük kahramanlık menkıbesinin ancak küçük bir parçası olabilecek büyüklüktedir. Fakat hikâyelerin esas karakteri destanidir, epiktir. Bu bakımdan onları birer destan parçası saymak ve bunun için onlara dar anlamda destan demek mümkündür. Fakat bu hususta kullanılacak en uygun tabir destansı hikâye'dir. Dede Korkut hikâyeleri için masal sözünü kullanmak ise hiç doğru değildir. Çünkü hiçbir aslı esası olmayan, kahramanları adsız ve baştanbaşa uydurma, zamansız, mekansız hikâyeler için kullanılan ve "légende" karşılığı olan masal kelimesinin Dede Korkut hikâyelerine uyacak hiçbir tarafı yoktur. Dede Korkut hikâyeleri tam bir destan karakterinde olan, bir tarihî vakaya dayanan ve destan tarzında teşekkül etmiş bulunan kahramanlık menkıbeleridir.

Dede Korkut Kitabında bu hikâyelere boy denilmektedir ki bu kelime "destan" sözünün Türkçe karşılığıdır. Kitapta boy kelimesi ile hikâyelerin türü belirtilmekte ve vasıflandırılmaktadır. Hikâyelere içindekiler bakımından verilen ad ise Oğuzname'dir. Demek ki eserin kendisine göre Dede Korkut hikâyeleri boy şeklinde Oğuzname'lerdir.

Dede Korkut hikâyeleri şekil bakımından destan ile halk hikâyesi arasında bir yer tutar. Hikâyeler manzum ve mensur olarak belirlenmiştir. Olayların anlatılışı, vakaların hikâyesi mensur olarak geçer, fakat seslenme ve konuşmalar genel olarak manzum şekildedir.

Fakat Dede Korkut'taki mensur parçalar normal mensur hikâyelerde gördüğümüz nesre hiç benzememektedir. Birbirini kovalayan cümleler büyük bir ahenkle sıralanmakta, bunların meydana getirdikleri akıcı bütünlük, taşıdıkları uyak unsurlarının dışında ayrı bir ölçü izlerini taşımaktadır. Uyaklı olmayan yerlerde de düzenli bir nesirle karşılaşılması Dede Korkut nesrinde manzumeye yakın bir ifadenin bulunduğunu açıkça göstermektedir. Hatta bu yüzden manzum ve mensur parçaları birbirinden ayırmak bazen çok güç olmakta, bazen da imkânsız bir hâle gelmektedir. Dede Korkut'un nesrini böyle bir çeşit yarı manzume haline getiren, kanaatimizce, onun kaynağıyla

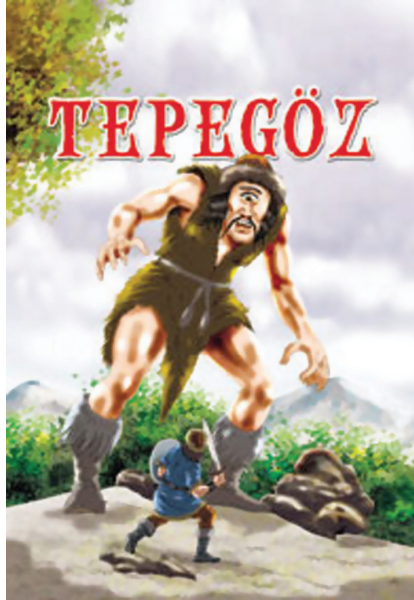
ilgilidir. Gerek Dede Korkut Kitabının yapısı, hikâyelerin şekil ve muhtevası, gerekse tarihî deliller ve çeşitli Oğuz rivayetleri bu hikâyelerin, eskiden oluşmuş büyük bir Oğuz destanından ayrılan, yeni unsurlar eklenerek zamanla bağımsız hâle gelen parçalar olduğunu göstermektedir. Dede Korkut Kitabının, destansı unsurlar taşımak bakımından Türk halk hikâyeleri arasında başka bir benzerinin bulunmaması da bundandır. Her hâliyle bir hikâyeyeleşmiş destan görünüşünde olan Dede Korkut kitabı, içinden çıktığı Türk çevresi henüz destan çağını tamamlamadan düzenlendiği ve yazıldığı için hikâyeler içindekiler bakımından olduğu gibi, şekil bakımından da büyük ölçüde destan izlerini taşımaktadır. İşte bu nedenle kitabın mensur kısımları da çok özgün bir karaktere bürünmüş ve nesirle nazım arasında bir çeşit destansı nesir benliğini almıştır.

Hikâyelerin aşağı yukarı yarı yarıya manzum şekilde olması, billhassa bazen tasvirlerde bile manzum ifadenin kullanılması ve bunların aynen tekrarlanması da bundan ileri gelmektedir.

Kitaptaki manzum parçalar esas olarak seslenmelere ve konuşmalara ait kısımlardadır. Hikâyelerin üslubu "style directe" tarzında olduğu için konuşmalar daima kahramanların ağzından anlatılmakta, kahramanların sözleri vakaları anlatan üçüncü şahıs tarafından hikâye edilmeyerek aydur sözü ile doğrudan doğruya sahiplerine bırakılmaktadır. Çok hareketli olan bu hikâyelerde şahıslar daima sahnede olduğu için eserin büyük bir kısmı bu konuşmalardan

ibaret olup aydur sözü de böylelikle en çok geçen kelimelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuşmaların karşılaşmalarda ve heyecanlı anlarda geçenleriye, ozan geleneği gereğince, daima manzum olduğu için kitap aşağı yukarı yarı yarıya manzum parçalarla doludur.

Bu manzumeler gerek içindekiler, gerek şekil bakımından destansı Türk şiirinin çok güzel ve çok orijinal örneklerini teşkil etmektedir. Taşıdıkları kahramanlık unsurları, göçebe hayatıyla yakından ilgili tabiat ve hayvanlara dayanan geniş ve canlı tasvir ve benzetmeler, akıp giden bir coşkunluk ve yiğitçe edası bakımından canlı bir destan havası taşıyan bu parçalar şekil bakımından çok dikkate değer durumdadırlar. Kafiyeleleri bakımından genel olarak hafif bir ses benzerliği verecek şekilde yarı kafiyeli olan, birçok defa da ahengi tekrarlarla elde eden bu manzumelerde vezin yoktur. Fakat ölçüsüz bir mısra yapısı içinde bir iç ahengi meydana getirilebilmiş ve meçhul sanatkâr bu parçaların taşıdığı içlilik ve sadeliği ölçünün baskısından uzak tutarak, serbest nazım çok başarılı örneklerle

rini vermiştir.

Dede Korkut hikâyelerindeki bu manzume tarzının bir geleneğe dayanmadığını kabul etmek imkânsızdır. Aksine ilk Türk şiirinin bu tarzda manzum bir yapıya sahip olması çok muhtemeldir. Dede Korkut hikâyelerinin kendisinden ayrılmış olduğu anlaşılan meçhul büyük Oğuz destanının bu tarzda bir serbest nazımla oluşmuş bulunmasına ihtimal vermemek için hiçbir sebep yoktur. Aksine bütünü bakımından kuvvetli bir destan havası taşıyan Dede Korkut Kitabındaki bu manzum parçaların taşıdığı destansı unsurlar, bunların bir destanın küçük parçaları olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Hikâyelerin belirlendiği zamanın destan çağı olduğu düşünülürse bu ihtimalin yabana atılır bir şey olmadığı daha iyi anlaşılır. Hele çeşitli hikâyelerde belirli tasvir ve seslenişler için hep aynı manzum parçaların tekrarlanması elimizdeki metnin tespit edildiği devirde bu tarz manzumelerin çok tutulduğunu açıkça göstermektedir. Oğuzların halk şairleri olan ozanların o devirlerde Oğuzlar arasında çalıp söyledikleri şiirlerin ve Oğuz destanlarının bu şekilde manzum parçalar olduğu anlaşılıyor. Dede Korkut Kitabında bu manzum parçalar hep ozanların söylediği şekilde söylenmekte ve şahıslar ozanları taklit etmektedirler. Çağatay lügatlerinde ozan kelimesinin karşılığı olarak verilen bilgiler bu manzum parçalar için çok dikkati çekecek durumdadır. Bu lügatlerde ozanların vezinsiz şiir söyledikleri bildirilmektedir. Şeyh Süleyman Efendi lügatinde ozan kelimesinin karşılığı olarak verilen “mani tarzında vezinsiz ve nağmesiz bir teranedir ki Oğuz Han hikâye ve destanında söylerler” şeklindeki ozan için doğru olmayan açıklama, ozanın söylediği şiirler ve destan parçalarının vezinsiz olduğunu göstermek bakımından çok önemlidir ve baştanbaşa Dede Korkut’taki manzum parçalara uymaktadır.

Dede Korkut Kitabında bu manzum parçalara soy ve soyluma denilmektedir. Böyle manzumeler söylemeye de soyla- deniliyor. Aynı şekilde destan için boy ve destan söylemek için de boyla- tabirleri kullanılmıştır. Bundan da anlaşılıyor ki o devirde Oğuzlar arasında çok tutulan destanlara boy, bir destanın içindeki parçalara da soy denilmektedir. Böylece Dede Korkut hikâyelerindeki manzume şeklinin Oğuz destanındaki şekillerle aynı olduğu daha iyi aydınlanmış olmaktadır. Yani Dede Korkut’taki manzume tarzı Oğuz destan tarzıdır.

Dede Korkut Hikâyelerinin Sayısı

Bugün elde bulunan Dede Korkut hikâyelerinin sayısı on ikidir. Eserin asıl ve büyük nüshası olan Dresden nüshası on iki hikâyeyi içine almak-

tadır. Vatikan nüshasında bunların altı tanesi bulunmaktadır. Azerbaycanlı milliyetçilerin Berlin’de çıkardıkları Açık Söz dergisi İlkteşrin 1936 tarihli 3. sayısında, Bakü’de çıkan Bakinskiy Raboçiy gazetesinin 4 Ağustos 1936 tarihli sayısından naklen, Profesör Bekir Çobanzade’nin Leningrad Şarkiyat Enstitüsü yazmaları arasında Dede Korkut’un on üçüncü hikâyesini bulduğunu haber vermiştir. Sonradan, bu hikâyenin Azerbaycan’da yayımlandığına dair sözlü haberler de gelmiştir. Fakat Dede Korkut Kitabı, milliyetçiliği ve Türk birliği duygusunu aşılıyor diye 1950’de Rusya’da yasaklanmış ve bu konudaki bütün yayınlar toplatılmış olduğu için on üçüncü hikâye hakkında başka bir bilgi elde edilememiş ve bu mesele bugüne kadar aydınlanamamış ayrıca bu yoldaki haberlerin doğru olup olmadığı anlaşılamamıştır.

Tarihi Kaynaklarda Dede Korkut

Dede Korkut’tan veya Dede Korkut Kitabındaki hikâyeler ve şahıslardan bahseden eski eserler şunlardır:

1- Dede Korkut isminin geçtiği en eski tarihî kaynak İlhanlı veziri Reşidüddin’in Câmîü’t-tevârih’idir. Tabip Reşidüddin’in 1305 yılında bir heyetle yazdığı bu ünlü cihan tarihinin Târih-i Oğuz u Türkân u hikâyet-i cihangîr-i u adını taşıyan bölümünde dört Oğuz hükümdarının çağdaşı olarak Korkut’tan bahsedilmektedir. Bu Farsça Oğuznamede Korkut, Oğuz sülalesinin onuncu hükümdarı olan Kayı İnal Han zamanında sahneye çıkar ve ona müşavir-

lik eder. Korkut, asıl, onun babası olan dokuzuncu hükümdar İnal Sır Yavkuy zamanında ortaya çıkmış olup Kayı İnal Han’dan sonra daha üç hükümdar devrini yaşamış ve onuncudan on dördüncüye kadar dört hükümdara müşavirlik yapmıştır. Kendisi Bayat boyundan olup Kara Hoca’nın oğludur. Bu rivayetleri Reşidüddin’e anlatan zat, Korkut’un 295 yıl yaşadığını söylemiştir. Reşidüddin, Korkut’un güzel sözler ve kerametler söylemiş olduğunu kaydederek, onun hikâyelerinin çok olduğunu ve aşağıda nakledileceğini bildiriyorsa da, yazık ki eserine bunları eklememiştir.

Görülüyor ki Korkut, Farsça Oğuznamede hanların akıl hocası ve çok sözü geçer bir devlet müşaviridir. Onun akıl hocalığı, keramet sahibi olması, Peygamber zamanında yaşamış bulunması, Bayat boyundan olması, çocuklara ad takması, güzel sözler söylemesi, Dede Korkut Kitabındaki özelliklerinin baştanbaşa aynıdır.

2- Mısırlı müellif Ebû Bekr b. Abdullah b. Aybek ed-Devâdârî’nin Dürerü’t-tîcan adlı umumî tarihinde, Dede Korkut hikâyeleriyle ilgili çok önemli bir kayıt vardır. Aslen Selçuk hanedanının-

*Dede Korkut hikâyeleri
şekil bakımından
destan ile halk hikâyesi
arasında bir yer tutar.
Hikâyeler manzum
ve mensur olarak
belirlenmiştir. Olayların
anlatılışı, vakaların
hikâyesi mensur olarak
geçer, fakat seslenme ve
konuşmalar genel olarak
manzum şekildedir.*

dan olan bu Mısırlı Türk, Melik Nasır Muhammed b. Kalavun adına yazdığı ve 1310 yılına kadar olan olayları içine alan Arapça tarihinde, 1229 yılı olaylarından bahsederken Cengiz Han'a ait mukaddimede Oğuzname hakkında bilgi vermiş ve Depegöz hikâyesine dokunmuştur. Ebû Bekr Aybek, Dede Korkut hikâyelerini içine alan Oğuznameyi görmüştür. Buradaki Tepegöz, Dede Korkut Kitabındaki Tepegöz'ün aynıdır.

3- Yazıcıoğlu Selçukname'sinin Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesinde. 1390 numarada kayıtlı eski bir nüshasının başında fihrist için boş bırakılan sayfalardan üçüne sonradan eklenmiş 65 satırlık bir Oğuzname vardır. İçinde geçen Emir Süleyman adından XV. asrın başında Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman zamanında yazıldığı anlaşılan bu Oğuzname parçası, Dede Korkut Kitabında adları geçen Oğuz beyleriyle hikâyelerdeki bazı vakalardan bahsetmektedir.

Bu Oğuznamede dikkati çeken şey Dede Korkut Kitabı kahramanlarından başka adların da geçmesi ve Dede Korkut kahramanlarının sıfatları sayılırken daha geniş olayların bildirilmesidir. Bundan anlaşılıyor ki bu Oğuznameyi tespit eden zat Dede Korkut hikâyelerinin daha geniş şekillerini taşıyan bir Oğuzname veya Oğuz rivayetlerinden haberliydi.

4- Berlin Devlet Kütüphanesinde bulunan ve hazîhi er-risâleti min kelimâti Oğuzname el-meşhur bi-Atalar Sözi başlığını taşıyan yazma bir atasözü kitabında da Dede Korkut'la ilgili adlar geçmektedir. Eserin Prof. Ahmet Caferoğlu tarafından istinsah edilen bir kopyası elimizdedir.

Baş tarafında "Kan olan Emir Süleyman Sultan"dan bahsedildiğine göre, yine Emir Süleyman zamanında yazıldığı anlaşılan bu eserin giriş bölümünde Dede Korkut'un kendi ağzından anlatılan atasözleri ve kehanetler vardır. Bu sözlerin bir kısmı Dede Korkut Kitabının girişinde geçen bazı atasözlerinin aynıdır.

5- Yazıcıoğlu Ali'nin XV. yüzyılın ilk yansında II. Murad adına yazmış olduğu Târih-i âl-i Selçuk adlı eserinde Korkut Ata ile ilgili kayıt vardır. Bu kayıt, Dede Korkut Kitabının girişindeki Korkut Ata'yı tanıtan kaydın aşağı yukarı aynıdır.

6- Tebrizli Hasan b. Mahmud Bayatî'nin hacca giderken tanıştığı Cem Sultan'ın ricası üzerine, yanında bulunduğu bir Oğuzname nüshasına dayanarak yazmış olduğu Câm-i Cem-âyin adlı Osmanlı silsilenamesinde de Dede Korkut'un adı geçmektedir.

7- Ali Şir Nevayî'nin 1495 yılında, Câmî'nin Nefhatü'l-üns-ünden çevirme ve tamamlama yoluyla yazdığı Nesâimü'l-mahabbe adlı, sûfilerden ve mutasavvıflardan bahseden eserinde Dede Korkut için kayıt vardır.

Görülüyor ki Nevayî de Korkut Ata'yı, Türkler arasında şöhrete ihtiyacı olmayacak kadar şöhret

sahibi ve kendisinden önce olup bitenleri bilmek, kendisinden sonra olacak olayları haber vermekle meşhur, veciz ve değerli sözleri olan bir kimse olarak tanıtmaktadır.

8- Bayburtlu Osman'ın III. Murad devrinde (1574-1595) yazdığı Tevârih-i cedîd-i mir'at-i cihan adlı eserinin "Bayundur Han" bölümünde, Dede Korkut Kitabıyla yakından ilgili ve şahıs adları hareketli olan bir kısım vardır. Bayburtlu Osman'ın, Bahrû'l-ensâb adlı bir kitaptan aldığı ve eski bir Dede Korkut Oğuznamesine dayandığı anlaşılan bilgiler esas olarak, geniş bir Dede Korkut nüshasına veya rivayetine dayanmaktadır.

9- Bitlis Kürt beylerinden olan Şeref Han'ın 1597'de bitirdiği Şerefnâme adlı Farsça tarihinin mukaddimesinde, Dede Korkut hikâyelerinde adı geçen Bügdüz Emen ile ilgili bir kayıt vardır.

Bu kaydında Şeref Han, Kürtlerin dağınık kalmalarına ve devlet kuramalarına neden olarak nakledilen bir rivayetten bahseder. Bu rivayete göre Peygamber ortaya çıkınca, cihan hükümdarları kendisine itaatlerini bildirmek için elçiler göndermişler. Türkistan'ın büyük hükümdarlarından Oğuz Han da bu arada, Kürt büyüklerinden Buğdüz adlı birini göndermiştir. Haz-

ret-i Peygamber bu korkunç yapılı elçinin dehşetli ve iğrenç hâline şaşarak nefretle hangi kabileden olduğunu sorar. Elçi Kürt taifesinden olduğunu söyleyince, Peygamber bu kavme devlet kurmak nasip olmasın, çünkü dünyanın başına bela olurlar diye beddua eder. Onun için Kürtlere büyük devlet kurmak ve saltanat sürmek nasip olmamıştır.

Şerefnâme'nin bu rivayetindeki elçinin adı Buğdüz olarak geçmekte ve Kürt olduğu kaydedilmektedir. Fakat gerek Dede Korkut Kitabında bulunan Bügdüz Emen'in gidip Peygamberi gördüğü ve gelip Oğuzda sahabesi olduğu şeklindeki tanıttımdan, gerek Bayburtlu Osman'ın Oğuz elçilerini gördüğü zaman Peygamberin ürperdiği şeklindeki kayıttan bu rivayetin Kürtlere Oğuzlardan geçtiği anlaşılabilir ve Kürt büyüklerinden gösterilen Buğdüz'un Dede Korkut'taki Bügdüz Oğuzlarının beyi Bügdüz Emen olduğu görülmektedir. Esasen Buğdüz'u Oğuz Han'ın göndermesi de bu rivayetin aslında Oğuzlara ait olduğunu göstermektedir.

10- Dede Korkut'un Kayılar hakkındaki kerametinden Osmanlı tarihçisi Edirneli Rûhî de bahsetmiştir. Eserini XVI. yüzyılın başında yazan Rûhî'nin bu kaydını sonradan Müneccimbaşı da almıştır. Köprülü bu kayda dayanarak Rûhî'nin Dede Korkut Kitabını ilk defa gören Osmanlı tarihçisi olduğunu ve bu rivayetin oradan alındığını söyler. Fakat bu rivayette bir "Oğuz Hanın vasiyeti" meselesi vardır ki bu Dede Korkut Kitabında da, Selçukname'de de yer almamıştır.

11- Ebulgazi Bahadır Han'ın 1659-1660 yıllarında yazdığı Şecere-i Terakime adlı eserde Dede Korkut'la ilgili geniş bilgiler vardır. Oğuznamenin

Kazakistan'dan bir Dede Korkut tasviri

Türkmen rivayetini teşkil eden bu eserde Korkut Ata, çok sayılan bir devlet müşaviridir.

12- Edirneli Rûhî'nin Dede Korkut ile ilgili kaydını sonradan Münecimbaşı'nın da tekrarladığını yukarıda söylemiştik.!

13- Târih-i Dost Sultan isimli eserde de Korkut'tan bahsedilmektedir.

14- Evliya Çelebi de Dede Korkut'tan bahseden müellifler arasındadır. Fakat Evliya Çelebi'nin bu hususta verdiği bilgiler sadece Dede Korkut mezarlarıyla ilgilidir.

15- Buharalı Hafız Derviş Ali Çengî adlı bir müellifin XVII. yüzyılda yazdığı Tuhfetü's-sürûr adlı, ozan çalgısı kopuzdan bahseden Farsça bir kitapta, Dede Korkut kitabındaki bazı kahramanlarla ilgili bir rivayet vardır.

16- Kul Ata adlı ne zaman yaşadığı belli olmayan bir Azeri şairinin Leylâ - Mecnun mesnevisinde de Dede Korkut'un adı ve öğütleri geçmektedir.

17- XVII. yüzyıla ait bir Batı kaynağında da Dede Korkut ile ilgili bazı kayıtlar vardır. Alman hükûmetinin Rusya'ya ve İran'a gönderdiği elçiler heyetine dâhil bulunan Leipzig Üniversitesi Profesörlerinden Adam Olearius 1638 'de Demirkapı-Derbend şehrinde geçerken o civardaki mezarları incelemiş ve bu eski mezarlar hakkındaki yerli söylenti ve inanışları dinlemiştir.

Yerliler bu mezarların Muhammed Peygamberden sonraki bir zamanda Okus milletine mensup Kassar isimli padişahın Lezgilerle yaptığı ve onlardan binlercesini öldürdüğü bir savaştan kaldığını anlatmışlardır. Burada ayrıca bir "kırklar" mezarının da bulunduğunu kaydeden Olearius'a yerliler, kendi eceliyle ölen Kassar'ın mezarının Tebriz yakınında Acı Çay'ın kıyısında, Kassar'ın karısı Burlae'nin mezarının da Urmi (Urmiye) kalesinde olduğunu söylemişlerdir. Olearius ayrıca Derbend yakınında bir tepenin üzerinde İmam Kurchud'un mezarını da görmüştür. Bu İslam velisi, anlattıklarına göre, Peygamberin yakınlarından olup onun ölümünden sonra da üç yüz yıl yaşamıştır. Bu Kurchud, Kassar'a çok bağlıymış ve önünde kopuz çalıp şiirler söyleyerek onu Müslüman olmayan Lezgiler aleyhinde savaşa teşvik edermiş. Sonunda İslam propagandası yapmak üzere aralarına girdiği putperest Lezgiler tarafından öldürülmüş.

Görülüyor ki anlatılan rivayetler, tarihî olaylarla Dede Korkut hikâyelerinin birbirine karışmasından meydana gelmiştir. Yerlilerin Kazan, Burla

Dede Korkut'un Kazakistan'daki türbesi

ve Korkut isimleri ile Kazan-Korkut münasebeti ve Korkut hakkında verdikleri bilgilerin baştan aşağı Dede Korkut rivayetlerinin kalıntısı olduğu şüphesizdir.

Sonradan Barthold, Olearius'un bahsettiği Dede Korkut mezarını aramaya gitmiş, fakat bildirilen yerde böyle bir şeyle karşılaşmamıştır. Evliya Çelebi'nin de gördüğü bu mezarın zamanla kaybolduğu anlaşılmaktadır.

Nüshaların Karşılaştırılması

Dresden nüshası:

Aslı, Dresden Kral Kütüphanesinde bulunan bu nüshanın bugün elimizde fotokopisi bulunmaktadır. Nüshayı ilk defa bulan H.O.

Fleischer, kataloğunda şu bilgileri vermektedir:

"152 yapraklık Türkçe mecmua, eski Doğu Türkçesi veya Oğuz şivesi ile yazılmış Kitab-i Dede Korkut'tur. İç Oğuz ve Taş Oğuz kabilelerinin Muhammed devrindeki maceralarının hikâyeleridir. Kitabın adı bütün hikâyelerde Korkut adında birinin büyük rolü olmasından ileri gelmektedir. Korkut'un dindar, akıllı ve Oğuz kabileleri arasında büyük itibar sahibi olduğu rivayet edilir". Nüsha bir giriş ile 12 hikâyeyi içine almaktadır.

Vatikan nüshası:

Vatikan nüshası, Vatikan Kütüphanesi Türkçe kısmında 102 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha başka bir risale ile beraber aynı ciltte bulunmaktadır. Bu cildin 2-58. sayfaları arasında bulunan ilk risalesi "Hikâyet-i lâife-i ucube ve mahcûbe-i zarife" adlı eserdir. Dede Korkut nüshası ise bundan sonra başlamakta ve 58 b ile 106. sayfa arasında bulunmaktadır.

Vatikan nüshası hikâyelerin sayısı bakımından eksik bir nüsha olup giriş ile birlikte altı hikâyeyi içine almaktadır. Vatikan nüshası Dresden nüshasına nazaran çok kötü bir nüshadır. Özel adlar birkaç şekilde yazılmış ve hareketlenmiştir. Nüshanın bu vasfı esas ve çok iyi bir nüsha olan Dresden nüshasına onun yapacağı yardımı çok azaltmaktadır. Doğru ve iyi bir nüsha olan Dresden nüshasının XVI. asrın ilk yarısında, yanlışları çok ve dili daha yeni olan Vatikan nüshasının ise daha sonra, belki XVI. asrın ikinci yarısında kopyalanmış oldukları tahmin edilmektedir.

Doğru ve iyi bir nüsha olan Dresden nüshasının XVI. asrın ilk yarısında, yanlışları çok ve dili daha yeni olan Vatikan nüshasının ise daha sonra, belki XVI. asrın ikinci yarısında kopyalanmış oldukları tahmin edilmektedir.

Ayin Dosyası; Muharrem Ergin'in Türk Dil Kurumu Yayınları'ndan çıkan "Dede Korkut Kitabı-1" adlı eserinden derlenmiştir. 🌟